

From: Lugt, Arjen van der <lugt.a>
Sent: 30 Mar 2017 12:31:45
To: OW-Info
Cc:
Subject: FW: In opdracht van staatssecretaris Martijn van Dam maakt Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) Zienswijze "Hondenbeten aan de Kaak gesteld"
Attachments: RDA.2017.031_Zienswijze Hondenbeten aan de Kaak gesteld Preventie van Ernstige Hondenbeten bij Mens en Dier.pdf; WEB_101021_brochure RDA Houderijvoorschriften Honden.pdf

---

Graag inboeken als ingekomen stuk voor de gemeenteraad van Oudewater.

Met vriendelijke groet,

Arjen van der Lugt
Raadsgriffier

E: a.lugt@oudewater.nl
T: 06 – 30 25 64 79

Van: Spiekerman, Menno
Verzonden: donderdag 30 maart 2017 10:35
Aan: Vermeij, Bert
CC: Lugt, Arjen van der
Onderwerp: FW: In opdracht van staatssecretaris Martijn van Dam maakt Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) Zienswijze "Hondenbeten aan de Kaak gesteld"

@arjen, voor de gemeenteraad

Van: Info RDA [<mailto:info@rda.nl>]
Verzonden: donderdag 30 maart 2017 10:02
Onderwerp: In opdracht van staatssecretaris Martijn van Dam maakt Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) Zienswijze "Hondenbeten aan de Kaak gesteld"

Geachte heer, mevrouw,

Graag informeren wij u over de zienswijze "*Hondenbeten aan de Kaak gesteld*", die de Raad voor Dierenaangelegenheden (www.rda.nl) heeft opgesteld in opdracht van staatssecretaris Martijn van Dam. De RDA is een onafhankelijke raad van deskundigen die betrokken bewindspersonen adviseert over dierenaangelegenheden in de meest brede zin van het woord.

De staatssecretaris heeft de zienswijze op 21 februari in ontvangst genomen en zal binnenkort zijn beleid, met als doel het voorkomen van (ernstige) hondenbeten in Nederland, aan de Tweede Kamer kenbaar maken. Een belangrijk gedeelte van de zienswijze gaat over mogelijke maatregelen die een gemeente kan treffen en bevat naast achtergrondinformatie ook concrete aanbevelingen. We hopen dat de zienswijze u helpt bij de vormgeving van het beleid in uw gemeente.

Van de zienswijze is een uitgebreid rapport en een brochure beschikbaar. U treft ze beide bij deze mail aan, maar ze zijn ook beschikbaar via onze [website](#):

- [Rapport](#)
- [Brochure](#)

Wij willen u vragen beide documenten beschikbaar te stellen aan de leden van de gemeenteraad. Mochten er nog vragen zijn dan vernemen we dat graag via info@rda.nl.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Hoogachtend,

Dr. Ir. Han Swinkels
voorzitter forum "Hondenbeten aan de kaak gesteld"

Ir. Marc Schakenraad
secretaris RDA

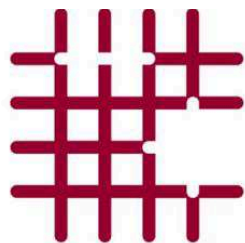
cc.
Vereniging Nederlandse Gemeenten

--

De disclaimer van toepassing op deze e-mail vindt u op woerden.nl

Hondenbeten aan de Kaak gesteld

Preventie van Ernstige Hondenbeten bij Mens en Dier

RAAD VOOR DIERENAANGELEGHENEDEN

Aanbiedingsbrief

Den Haag, 21 februari 2017

Ons kenmerk: RDA.2017.031

Excellentie,

Met genoegen bieden wij u namens de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) aan, de zienswijze "Hondenbeten aan de Kaak gesteld".

Op 30 juni 2016 heeft u de raad gevraagd een zienswijze op te stellen over houderijvoorschriften waarmee maatschappelijk ongewenst gedrag van honden kan worden voorkomen.

De problematiek rondom hondenbeten is niet nieuw maar adequate gegevens over omvang, oorzaak en context ontbreken. De RDA ziet echter in de recente ontwikkelingen voldoende aanleiding om preventieve maatregelen af te kondigen en hierin onderscheid te maken tussen hondenrassen.

Voor een succesvolle verkleining van de problematiek vindt de Raad het noodzakelijk dat de maatregelen betrekking hebben op zowel de eigenaar, de hond als de context waarbinnen bijtincidenten kunnen plaatsvinden.

De RDA heeft de insteek gekozen dat een bijtincident allereerst de verantwoordelijkheid is van de eigenaar of houder van de hond. De eigenaar kiest immers om een hond van een bepaald ras of type aan te schaffen, voedt deze op en maakt keuzes voor wat betreft de houderij. Vervolgens is de hond vanwege zijn genetische herkomst erfelijk belast met een bepaalde bouw en gedrag. Daarbovenop komen de levenservaringen van de hond en de context waarin de hond gebracht wordt. Al deze aspecten hebben invloed op het feit dat een hond zal bijten of niet.

De RDA adviseert om een groep deskundigen een dynamische lijst op te laten stellen van rassen, kruisingen en lookalikes met een hoog bijtrisico. Deze lijst dient regelmatig te worden aangepast en aangevuld op grond van de meest actuele bevindingen. Voor de zo omschreven Hoog Risico (HR-) honden kunnen extra maatregelen voor de houder, hond én omgeving worden opgelegd zoals in deze zienswijze is uitgewerkt. Wij denken bijvoorbeeld aan het kort aanlijnen en muilkorven van honden, een laagdrempelige meldingsprocedure en het voorkomen dat honden die betrokken zijn geweest bij bijtincidenten opnieuw problemen veroorzaken.

Daarbij vinden we het noodzakelijk dat de maatregelen binnen vier jaar worden geëvalueerd en dat er geactualiseerde en betrouwbare kennis komt over ernstige hondenbeten, gericht op mensen maar ook op dieren, over de rol van de verschillende

hondenrassen/typen en eigenaren hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden. Hiertoe bevelen we ook aan om de identificatie en registratie van honden te versterken, bijvoorbeeld door dit exclusief te beleggen bij een dierenarts.

De RDA hoopt dat deze zienswijze bijdraagt om beleid te formuleren waarmee het veiligheidsgevoel van burgers versterkt wordt en er daadwerkelijk minder bijtincidenten te betreuren zullen zijn. Vanzelfsprekend is de RDA beschikbaar om de zienswijze toe te lichten en uw ministerie nader te adviseren.

Wij wensen u veel succes bij het realiseren van het nieuwe beleid.

Hoogachtend,

Pauline Krikke,
Voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden

Marc Schakenraad,
Secretaris Raad voor Dierenaangelegenheden

Inhoud

Procedure	5
Leeswijzer	5
Samenvatting	6
1. Inleiding	9
2. Hondenbeten	9
2.1 Herkomst van honden in Nederland.....	11
2.2 Binnenlandse fokkerij van rashonden, lookalikes en kruisingen.....	11
2.3 Import van honden via charitatieve organisaties en hondenhandel	12
2.4 Asielen	12
2.5 Socialisatie en training van honden	13
3. Anatomie en bijtgedrag	13
3.1 Anatomie.....	13
3.2 Bijtgedrag.....	13
4. De eigenaar	14
5. De hond	15
5.1 Algemeen	15
5.2 Hoog Risico rassen (en kruisingen)	16
5.3 Hoog Risico rassen (en kruisingen) en internationale wetgeving.....	17
6. De context	17
7. Wet- en regelgeving in Nederland	18
7.1 Regeling Agressieve Dieren (RAD)	18
7.2 Wetgevingsmogelijkheden	18
7.3 Wetgeving in het buitenland.....	19
8. Risico bijtincident in relatie tot impact en kans	19
8.1 Impact van een hondenbeet.....	20
8.2 Kans op een hondenbeet	20
8.3 Impact x Kans tabel	21
9. Gedragstest	22
10. Aanbevelingen	22
Geraadpleegde bronnen	27
Bijlage 1 Adviesvraag	30
Bijlage 2 Hoog Risico rassen	32
Bijlage 3 Wetten	33
Bijlage 3a Protocol bijtincidenten gemeente Assen	35
Bijlage 3b Artikelen uit APV Rotterdam over honden	36

Procedure

Deze zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden (verder: de RDA) is voorbereid door een forum bestaande uit de raadsleden dr. ing. H. Hopster, J. Th. de Jongh, drs. H.M. van Veen en dr. ir. J.W.G.M. Swinkels (voorzitter). Ter voorbereiding op deze zienswijze is het forum zesmaal bijeen geweest. Het forum is bij zijn werkzaamheden ondersteund door secretaris ir. M.H.W. Schakenraad en adjunct-secretaris ir. drs. G.H.M. Vossebeld van het RDA-team.

De RDA heeft bij het opstellen van deze zienswijze gebruik gemaakt van beschikbare literatuur en kennis van onder meer de Hondenbescherming, de Dierenbescherming, de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, Wageningen Universiteit en Research, Raad van Beheer, World Veterinary Association, gemeenten, opvangcentra, het Ministerie van Economische Zaken, een advocatenkantoor en een verzekeringsmaatschappij. Ook is informatie verkregen via symposia, hondenshows, landelijke en regionale pers en uit gesprekken met fokkers en hondeneigenaren.

De voorliggende zienswijze is een gevraagde zienswijze van de RDA.

Leeswijzer

Deze zienswijze begint met een uiteenzetting van de problematiek rondom ernstige hondenbeten en focust allereerst op de eigenaar, daarna op de hond en later op de context en de wetgeving. Uiteindelijk worden de aanbevelingen gepresenteerd waarmee het probleem verkleind kan worden.

Samenvatting

- Honden zijn belangrijk in onze samenleving, ze geven bijvoorbeeld gezelschap en ontspanning, ondersteunen ons als hulphond en bewaker en zijn lid van het gezin in bijna 20% van de huishoudens (Dibevo en NVG, 2017).
- In principe moeten mensen, honden en andere dieren in goede harmonie naast elkaar kunnen functioneren. Er zijn echter voorbeelden van waar het mis gaat, daar waar honden mensen of dieren bijten, soms ernstig verwonden en in een enkel geval zelfs doden.
- Een actueel totaalbeeld van (ernstige) hondenbeten ontbreekt. Er is op dit moment onmiskenbaar regelmatig aandacht in de media en er zijn in een aantal gemeenten indicaties dat de problematiek toeneemt.
- Het ontbreken van een betrouwbaar inzicht in de aard en omvang van ernstige bijtincidenten, in het bijzonder met andere honden als slachtoffer, houdt niet in dat er geen maatregelen nodig zijn. Ieder ernstig bijtincident is er één te veel. Er zijn gegronde redenen aan te nemen dat ernstige bijtincidenten bij herhaling zullen voorkomen. Dit is onverenigbaar met het gewenste beschermingsniveau van mensen en dieren in Nederland. Vanuit het voorzorgsbeginsel stelt de RDA daarom maatregelen voor. De beschikbare gegevens, hoewel niet compleet, en de maatschappelijke zorgen en de gerapporteerde beten geven voldoende aanleiding hiertoe. De maatregelen zullen echter in het licht van nieuwe informatie en een completer beeld van de aard en omvang van de problematiek op niet al te lange termijn opnieuw moeten worden bezien door de betrokken overheden.
- Het optreden van een bijtincident is afhankelijk van de eigenaar, de hond én van de context; in de maatregelen moeten daarom alle drie aspecten in beschouwing worden genomen.
- Het risico op letsel- en psychische schade als gevolg van een hondenbeet evenals de angst daarvoor is afhankelijk van de kans dat er gebeten wordt en de (potentiële) impact van die beet.
- Voor het verkleinen van het risico op een ernstige hondenbeet en het gevoel van onveiligheid is het voorstel om hoog risico hondenrassen (en kruisingen daarvan) te definiëren (HR-hondenrassen).
- HR-hondenrassen betreft honden die ernstig letsel kunnen toebrengen. Dit komt door hun bijtgedrag (lage aanvalsdrempel, niet waarschuwen, niet loslaten, schudden) in combinatie met hun bijtkracht (kaakopbouw, formaat, spieren).
- De RDA raadt vooralsnog een verbod op HR-hondenrassen af omdat dit niet als proportioneel wordt beschouwd. Zoals uit de evaluatie van de Regeling Agressieve

Dieren (RAD) is gebleken destijds, sorteert een totaalverbod niet het gewenste effect (Commissie van Sluijs, 2008).

De RDA vraagt evenwel meer aandacht voor preventie van (ernstige) hondenbeten. De RDA vindt maatregelen gericht op de eigenaar, de hond en de context noodzakelijk. Ze acht een beleid om het risico op (ernstige) beten te verminderen alleen succesvol als op genoemde drie oorzakelijke factoren maatregelen genomen worden.

- Aanbevolen wordt om een expertgroep een dynamische lijst met HR-hondenrassen op te laten stellen op basis van een consistente en transparante inschatting van kans op en impact van beten. Ook lookalikes (honden zonder stamboekpapieren) en kruisingen met deze rassen staan op de lijst. Geadviseerd wordt om deze lijst elke vier jaar te actualiseren.
- Koppel aan de HR-lijst, via gemeentelijke regelgeving, aanvullende (preventieve) houderijvoorschriften zoals muilkorven, aanlijnen, gebiedsverboden en de zorg voor een ontsnappingsveilig erf of verblijf en formuleer en implementeer extra maatregelen om de aanschaf en houderij van HR-honden te ontmoedigen. Naar onze verwachting hebben gemeenten hier voldoende mogelijkheden voor. Stimuleer uitwisseling van kennis tussen gemeenten over aanpak en mogelijke maatregelen om ernstige bijtincidenten te verminderen.
- Meten is weten: zorg voor geactualiseerde en betrouwbare feiten over ernstige hondenbeten, gericht op mensen maar ook op dieren, over de rol van verschillende hondenrassen en -typen en eigenaren hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden. Versterk tevens de identificatie én registratie van honden door dit uitsluitend te beleggen bij de dierenarts. Dit geldt ook voor honden die van eigenaar wisselen.
- Versterk in het algemeen bewustwording van volwassenen en voorlichting over het belang van een veilige omgang van het kind met de hond, maar met de HR-hond in het bijzonder, via specifieke kanalen als verloskundepraktijken, consultatiebureaus, baby- en peuteropvang, basisscholen en dierenspecialzaken. Verstrek laagdrempelig informatie over rassen, fokkers en houderij gericht op potentiële kopers van HR-honden.
- Daarnaast wordt aanbevolen om honden die ernstige letselschade veroorzaakt hebben, ook al is dat voor de eerste keer, zondermeer te euthanaseren. De Raad verwacht hiervan een sterke bijdrage aan het ontmoedigingsbeleid bij met name onverantwoordelijke houders. Bij hen zal de vraag naar deze dieren daardoor afnemen en zijn verdere beperkende inspanningen richting fokkers (fokverboden, verplichte sterilisatie, erkenning fokkers) niet nodig.

- Maak een laagdrempelige meldingsprocedure waar burgers (potentieel) gevaarlijke situaties kunnen melden en geef de politie handelingsruimte tot preventief ingrijpen.
- Zorg specifiek voor HR-honden voor een adequaat en bij voorkeur landelijk afgestemd opvang-, plaatsings- en euthanasiebeleid in de asielen teneinde geen herhaling van ernstige bijtincidenten te krijgen.

1. Inleiding

Op 30 juni 2016 heeft staatssecretaris Van Dam de RDA gevraagd om een zienswijze op te stellen over houderijvoorschriften waarmee maatschappelijk onacceptabel gedrag van honden kan worden voorkomen. Hij vraagt de RDA te rapporteren over:

1. de categorie/type honden die bestempeld kan worden als HR-honden;
2. houderijvoorschriften die denkbaar en toepasbaar zijn waarmee de kans en daarmee het risico op een bijtincident met een aanzienlijke impact voor mens en dier kan worden geminimaliseerd. Het verzoek is om hierbij expliciet aandacht te besteden aan die (houderij)voorschriften die het gemeenten mogelijk maken om in preventieve sfeer binnen het kader van de APV maatregelen te kunnen treffen.

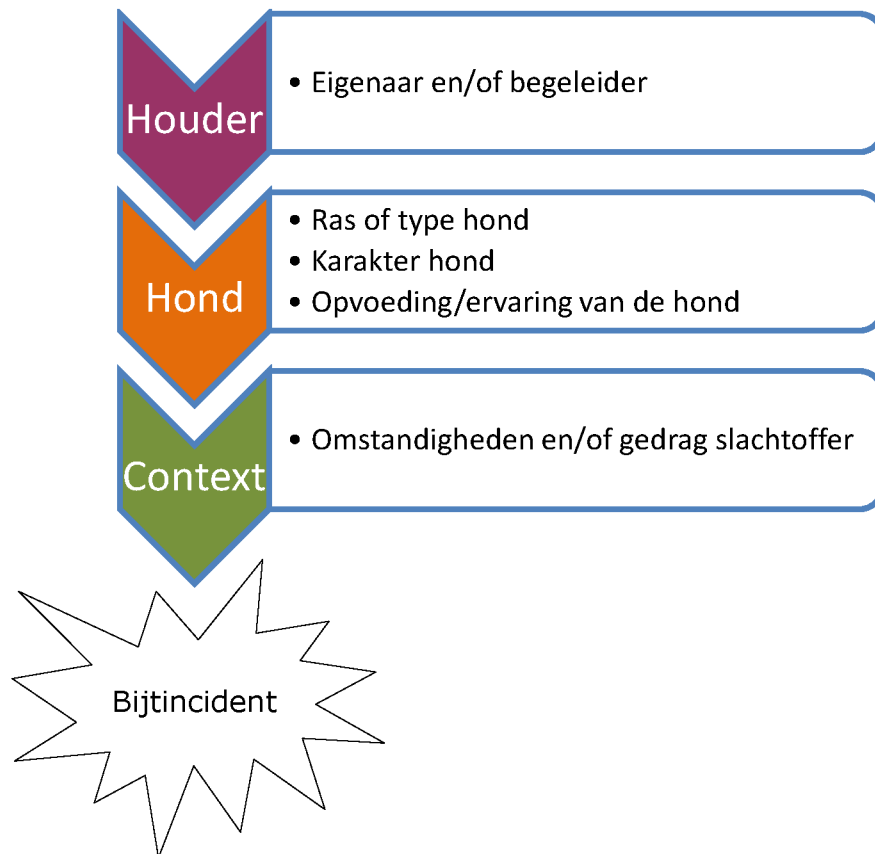
De aanvraag voor de zienswijze is weergegeven in bijlage 1. Het verzoek vloeit mede voort uit de zienswijze "Verantwoord honden houden" van de RDA uit 2013. Hierin is onder andere geadviseerd in te zetten op preventie van hondenbeten door de diersoort te laten toetsen volgens de positieflijstsystematiek van de Wageningen Universiteit & Research en indien de toetsing daar aanleiding toe zou geven, aanvullende voorwaarden aan het houden van honden te stellen.

Hoewel er geen actuele cijfers zijn over de aard en omvang van de hondenbetenproblematiek in Nederland, heeft de RDA op basis van gesprekken met deskundigen en berichten in de media over ernstige incidenten de indruk dat het aantal en de maatschappelijke angst hiervoor toeneemt. Door de grote impact voor alle betrokkenen is iedere ernstige hondenbeet er één te veel.

De voorliggende zienswijze geeft een uiteenzetting van de informatie die ons ter beschikking is gesteld door deskundigen en de expertise binnen de RDA over dit onderwerp en geeft concrete aanwijzingen hoe maatschappelijk onacceptabel gedrag van honden het beste kan worden voorkomen.

2. Hondenbeten

Er zijn in Nederland ongeveer 1,5 miljoen honden. In één op de vijf huishoudens zijn één of meer honden aanwezig, meestal (80%) één hond (Dibevo en NVG, 2017). Onderzoek uit 2008 geeft aan dat er in Nederland jaarlijks circa 150.000 mensen gebeten worden door honden waarbij circa 50.000 mensen medische zorg ontvangen en er circa 230 mensen worden opgenomen in het ziekenhuis. Gemiddeld leiden bijtincidenten tot één dodelijk slachtoffer per jaar (Commissie van Sluijs, 2008). Over incidenten waarbij honden andere honden bijten, zijn geen cijfers bekend.

Bovenstaande weergave geeft de volgorde aan waarbinnen de problematiek volgens de RDA moet worden gezien. De (toekomstige) eigenaar bepaalt immers of hij/zij een hond neemt, bepaalt de keuze van het ras en de fokker en kiest de individuele hond uit. Bovendien speelt de eigenaar een cruciale rol in de socialisatie en opvoeding van de hond en bepaalt deze voor een belangrijk deel de omstandigheden waar de hond aan wordt blootgesteld. De hond heeft vervolgens een aantal raseigenschappen, een eigen karakter en levenservaring. De omstandigheden waar de hond-houder-combinatie aan wordt blootgesteld en het gedrag van slachtoffers, zijn tenslotte bepalend of de hond kan en zal bijten.

Bijtwonden kunnen ernstig zijn en blijvende schade aan het slachtoffer toebrengen. Uit gesprekken met betrokkenen blijkt schade, vanwege het ontbreken van WA-verzekeringen, vaak niet te verhalen op de eigenaar van de hond. Naast de materiële is ook de immateriële schade relevant. Bovendien worden niet alleen mensen, maar ook honden en andere dieren ernstig verwond of doodgebeten. Hoewel de aard en omvang van ernstige incidenten met dierlijke slachtoffers onbekend is, leidt dit tot maatschappelijke onrust en in voorkomende gevallen tot ernstig leed bij mens en dier.

De meeste bijtincidenten doen zich voor in de huiselijke kring en betreffen de eigen of een bekende hond. Kinderen zijn hiervan vaker slachtoffer dan volwassenen. Bij bijtincidenten in de openbare ruimte zijn juist vaker volwassenen betrokken. De

objectieve kans om slachtoffer te worden van een ernstige hondenbeet is klein. De jaarlijkse kans op overlijden als gevolg van een hondenbeet is ongeveer 1 op 13 miljoen (Commissie van Sluijs, 2008).

2.1 Herkomst van honden in Nederland

In het kader van bijtincidenten is het relevant om te weten waar (jonge) dieren vandaan komen en of ze goed gesocialiseerd zijn. De fokker is naast verantwoordelijk voor de socialisatie van de pup een belangrijke bron van informatie voor de toekomstige eigenaar.

Uitgaande van een gemiddelde levensverwachting van 9,8 jaar, zijn er jaarlijks circa 153.000 jonge of volwassen honden nodig om de populatie honden in Nederland op peil te houden. Puppy's komen via fokkers, particulieren en import bij de nieuwe eigenaar. Volwassen honden die een nieuwe eigenaar krijgen zijn veelal geïmporteerde zwervhonden. Naast zuivere rashonden zijn er lookalikes en kruisingen. In 2016 zijn er bijna 32.000 puppy's van rashonden ingeschreven bij de rasverenigingen aangesloten bij de Raad van Beheer. Van circa 120.000 puppy's is de genetische herkomst dus niet geregistreerd of onbekend. Hondenmoeders hebben gemiddeld vijf tot zes pups per nest. Bij een verkoopprijs tussen de € 250 en € 3.500 per puppy zijn er met de aanfok van honden grote bedragen gemoeid. Voor fokdieren worden nog hogere bedragen betaald (Raad van Beheer, 2017).

2.2 Binnenlandse fokkerij van rashonden, lookalikes en kruisingen

Er zijn drie groepen fokkers: fokkers die lid zijn van een rasvereniging, bedrijfsmatige fokkers en particuliere gelegenheidsfokkers. De eerste groep fokkers heeft zich verenigd in rasverenigingen die zijn aangesloten bij de Raad van Beheer op Kynologisch gebied. Ze leveren naast dieren met een stamboomcertificaat ook lookalikes. Een tweede groep bestaat uit bedrijfsmatige fokkers. Zij fokken naast lookalikes, een groot aantal populaire kruisingen zoals labradoodles en boomertjes. Een richtsnoer voor bedrijfsmatigheid, naast andere eisen, is dat de fokker in een aaneengesloten periode van 12 maanden in totaal meer dan 20 honden heeft verkocht, afgeleverd, opgevangen of gefokt. Het betreft bedrijven met soms een paar honderd fokdieren. Eind 2016 bleken er 656 bedrijfsmatige houders van honden geregistreerd te zijn bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, 2017).

Een derde groep bestaat uit particulieren die incidenteel een nestje fokken. Honden van rassen die niet officieel erkend zijn zoals boerboels, pitbullterriërs en de vele kruisingen worden vaak door particulieren gefokt, die dit veelal met een winst oogmerk doen. Afhankelijk van de fokdoelen en competenties van individuele fokkers zijn puppy's meer

of minder goed gesocialiseerd en/of zijn bij honden gedragsproblemen in aanleg aanwezig.

2.3 Import van honden via charitatieve organisaties en hondenhandel

Omdat het aantal honden dat in Nederland gefokt wordt onvoldoende is om aan de binnenlandse vraag te voldoen, worden er dieren geïmporteerd.

Van de 199 in 2015 actieve hulporganisaties voor zwerfhonden hielden 138 organisaties (69%) zich in meer of mindere mate bezig met immigratie en adoptie (Stray Animal Foundation Platform, 2016). Van de circa 23.000 in 2015 geïmporteerde honden komt ongeveer een derde via hulporganisaties voor zwerfdieren uit landen als Spanje, Roemenië en Griekenland naar Nederland (RVO, 2017). Daarnaast zijn er hondenhandelaren die honden importeren. Dit zijn individuen of bedrijven die in het buitenland dieren kopen en in Nederland en daarbuiten via allerlei verkoopkanalen afzet vinden. Er lijkt geen strikte scheiding tussen bedrijfsmatige fokkerij en hondenhandel te bestaan. Landen van herkomst zijn met name Hongarije, Roemenië en Bulgarije (Neijenhuis en Hopster, in press). Het betreft met name lookalikes van de populairste 40 rassen. Zowel voor zwerfdieren als voor honden uit de handel geldt dat het onduidelijk is of deze dieren goed gesocialiseerd zijn en wat de fokdoelen van de fokkers zijn, waardoor mogelijk dieren met potentiële gedragsproblemen geïmporteerd worden.

2.4 Asielen

In totaal zijn er ongeveer 200 asielen of opvangcentra waar per locatie gemiddeld circa 300 dieren per jaar worden opgevangen (Dierenbescherming, 2016). Asielen zijn tevens een kanaal voor dieren die via andere wegen geen nieuwe eigenaar kunnen vinden.

Medio januari 2017 waren er in 22 asielen van de Dierenbescherming 291 honden aanwezig: 48 Amerikaanse staffordshireterriërs, 37 Mechelse en Duitse herders, 27 Engelse staffordshireterriërs, 24 jackrussellterriërs, 18 Amerikaanse bulldoggen, 12 rottweilers, 5 labrador retrievers en 120 honden van 57 andere rassen. De gemiddelde verblijfsduur van een hond in het asiel was 63 dagen. Voor Amerikaanse staffordshireterriërs was dit gemiddeld 115 dagen (Dierenbescherming, 2017).

2.5 Socialisatie en training van honden

Het ras en daarbinnen de selectie op bepaalde eigenschappen, eventuele pathologische afwijkingen (een hond kan naast lichamelijke ook geestelijke afwijkingen hebben), omstandigheden rondom de geboorte, socialisatie, training en ervaring hebben allemaal invloed op de kans dat een hond zal bijten. De eerste basis voor socialisatie wordt al gelegd tijdens de dracht. Na de geboorte zijn er diverse fases waar specifiek gedrag wordt ingeprint. De fokker en eigenaar zullen in deze periode de puppy's specifiek moeten trainen in omgang met kinderen, volwassenen en dieren om normaal gedrag te stimuleren. Indien dieren in deze periode specifieke stimuli niet krijgen aangeboden, kan afwijkend gedrag ontstaan. Hierbij kan gedacht worden aan angststoornissen of agressief gedrag richting mensen en/of dieren. In latere fases kunnen bepaalde trainingen specifiek bijtgedrag in bepaalde situaties stimuleren of verminderen (Serpell, 2016).

3. Anatomie en bijtgedrag

3.1 Anatomie

Een puppy krijgt vanaf twee weken een melkgebit. Indien het melkgebit compleet is doorgekomen, zijn er 28 tanden en kiezen, die plaatsmaken voor een permanent gebit rond de leeftijd van een half jaar met daarin 42 tanden en kiezen. Boven- en onderkaak van de hond scharnieren op het kaakgewricht. Voor het sluiten van de bek, dus ook het bijten, is een viertal spieren verantwoordelijk. Deze spieren worden ondersteund door een spier die de bek weer opent.

De kracht van deze spieren, samen met de bouw van de kaken en het gebit bepaalt voor een groot deel de impact van een hondenbeet. De bouw van de schedel verschilt sterk per hondenras. Er zijn brachycephale rassen (bijvoorbeeld mopshond en pekinees) waarbij de snuit erg kort is en dolichocephale rassen met een lange snuit (bijvoorbeeld barzoi en windhonden). Bij vergelijking van hondenrassen van hetzelfde gewicht, blijken meer brachycephale hondenrassen (Amerikaanse staffordshireterriër, Amerikaanse bulldog, Berner sennenhond) bij het trekken van een last significant beter te presteren dan meer dolichocephale hondenrassen (samojeed, Siberische husky, alaska-malamute) (Helton, 2011). Dit kan duiden op meer fysieke kracht, maar ook op meer doorzettingsvermogen. Daarnaast blijkt de vorm van de schedel een relatief grote invloed te hebben op de bijtkracht van de hond (Ellis et al., 2009). Eenzelfde spierkracht resulteert bij een kortere kaak in een grotere bijtkracht.

3.2 Bijtgedrag

Bijtgedrag dat niet aan voedselopname of predatie is gerelateerd komt met name voor in spelsituaties, bij angst en bij agressie. De meeste honden bijten geen mensen of andere

dieren behalve wanneer het wordt uitgelokt. Bijgedrag van honden is onderdeel van een opeenvolging van gedragingen die door honden van ieder ras of herkomst kan worden getoond. Adequaate agressief gedrag is normaal gedrag dat een hond uitvoert als er gevaar of dreiging wordt ervaren door de hond. De hond kan een complete gedragssequentie laten zien welke de volgende stappen bevat:

1. Waarschuwen (grommen, borstelen, lip optillen en tanden tonen, blaffen);
2. Pauze om de reactie van de ander te observeren;
3. Actie, uitval of bijten als de hond de situatie of persoon als gevaarlijk interpreteert;
4. Loslaten.

Als de hond de situatie niet als gevaarlijk interpreteert of de reactie van de ander is in overeenstemming met de waarschuwing, dan zal de hond kiezen om geen verdere actie te ondernemen na de waarschuwing. Ook kan het dier zelf vluchten in plaats van in de aanval te gaan.

Bij aan predatie gerelateerde prooiagressie (focussen, najagen, vangen, doden) wordt uiteraard geen waarschuwing gegeven voordat er gebeten wordt (Lafarge, 2016). Er wordt gebeten zonder dat er een pauze is tussen waarschuwing en bijten of er wordt niet losgelaten na het bijten. De insteek van prooiagressie is immers het vangen en doden van de prooi. Honden die prooiagressie vertonen naar andere huisdieren, kleine honden of kinderen hebben als pup meestal een gebrekkige socialisatie gehad en hebben niet voldoende kennis gemaakt met dit soort dieren of mensen. De trigger voor prooiagressie is een (snel) bewegend object. Incidenten waarbij andere honden zwaargewond of dood worden gemaakt zijn per definitie afwijkend te noemen. Ook wanneer dit wordt uitgelokt door een hond in bijvoorbeeld een dominantiegevecht (Lockwood, 2016). Resumerend bepalen de bouw van de schedel, het formaat van de hond, de spierkracht en het bijgedrag in sterke mate de schade die als gevolg van een hondenbeet kan ontstaan.

4. De eigenaar

Weloverwogen besluiten om een hond aan te schaffen en te houden leiden tot veel plezier bij veel gezinnen. Een besluit om een hond aan te schaffen kent echter ook schaduwkanten. Ernstige bijtincidenten zijn ten dele terug te voeren op één belangrijk moment: het moment waarop iemand besluit een hond aan te schaffen. Een ondoordachte aanschaf is een potentiële bron van ellende voor de hond, de eigenaar en hun omgeving. Bij ondoordachte keuzes sluiten de kennis en vaardigheden van de eigenaar niet aan bij de eigenschappen en behoeften van de hond (Jagoe & Serpell, 1996). Dergelijke keuzes worden bijvoorbeeld gebaseerd op het uiterlijk van een hond,

zijn stoere imago of aandoenlijke blik. Het is van groot belang dat de aanschaf van iedere hond weloverwogen gebeurt.

Weloverwogen keuzes zijn het begin van de preventie van bijtincidenten. Om weloverwogen keuzes te bevorderen zijn reeds verschillende maatregelen van kracht, maar voorlichting is vaak te weinig gedifferentieerd, onvoldoende afgestemd op de persoonlijkheid van de houder en te weinig gericht op diens omgeving (Pompe et al., 2013). Menselijk gedrag ontstaat niet in een vacuüm. Tussen eigen gedrag en gedrag van anderen bestaat een doorlopende interactie (Smith en Christakis, 2008). De sociale omgeving speelt hierbij een belangrijke rol, inclusief de normen die daar gelden. Aanschafgedrag wordt zo beïnvloed door mensen in de directe omgeving, maar ook vanuit virtuele netwerken (social media) en de publieke opinie.

De eigenaar van de hond kiest een hond op basis van één of meerdere motieven. Honden kunnen als gezelschapsdier, maar ook als statussymbool of als verlengstuk van het ego van de eigenaar gezien worden. Recent internationaal onderzoek legt bloot dat het fokken van, en de handel in HR-honden gerelateerd kan zijn aan criminaliteit. Hierbij gaat het vaak over specifieke straatculturen waarbij stoere, sterke honden worden gebruikt. Soms worden deze honden ingezet bij diereengevechten of om criminele activiteiten of de houders en hun familie te bewaken (Duijnker, 2016). In welke mate dit ook in Nederland speelt is onbekend. In het onderzoek van Cornelissen en Hopster (2008) was bij een steekproef van in beslag genomen honden van het pitbullterriër type in de regio Rotterdam-Rijnmond bij 70% sprake van andere strafbare feiten. Bovendien bleek meer dan de helft van de betrokken eigenaren een strafblad te hebben. Dat honden van het pitbullterriër type destijds verboden waren heeft waarschijnlijk bijgedragen aan de aanwezigheid van dit type honden bij criminele eigenaren. De bekendheid met eigenaren, kan een remmende werking hebben op de bereidheid van slachtoffers om aangifte van bijtincidenten te doen.

5. De hond

5.1 Algemeen

Wereldwijd zijn er 493 hondenrassen erkend door de diverse landelijke kennelclubs. De Federation Cynologique Internationale (FCI) is de internationale organisatie van 84 nationale leden. Ze erkent momenteel 339 van deze rassen. Er zijn 284 rassen ingeschreven in Nederland. Gegevens over rassen of typen die niet erkend zijn, zijn hierin niet meegenomen (bijvoorbeeld boerboel en pitbullterriër).

De Raad van Beheer op Kynologisch Gebied is de Nederlandse overkoepelende organisatie voor de fokkerij van honden. In 2016 zijn 31.806 puppy's ingeschreven in het Nederlands Honden Stamboek (NHSB). Deze pups kwamen uit 5.779 nestjes. De top 10

bestaat uit labrador retrievers (2977 inschrijvingen), golden retrievers (1430), Duitse herdershonden (1253), dashonden (972), Berner sennenhonden (919), Rhodesian ridgebacks (896), Franse bulldoggen (755), staffordshire-bulteriërs (697), boxers (582) en chihuahua's (565) (Raad van Beheer, 2017).

Opvallend is dat de populatie rashonden qua samenstelling sterk is gewijzigd tussen 2006 en 2016. We zien een grote daling in het aantal Duitse herdershonden, boxers, staffordshireterriërs, Engelse bulldoggen, Cavalier King Charles-spaniëls, bouviers en bullmastiffs. Daarentegen is er een relatief sterke stijging in het aantal Rhodesian ridgebacks, rottweilers, Australian shepherds en Zwitserse herders (Raad van Beheer, 2017). Hierbij moet echter wel worden aangetekend dat van de circa 153.000 puppy's die nodig zijn voor de vervangingsvraag, er in 2016 slechts 31.806 van de rashondenfokkers komen. Van ruim 120.000 honden is derhalve de genetische herkomst niet of onvoldoende bekend. Dit zijn met name niet erkende rassen, kruisingen en lookalikes.

5.2 Hoog Risico rassen (en kruisingen)

Al duizenden jaren wordt er met honden gefokt. Ze worden geselecteerd op specifieke eigenschappen of functies. Zo ontstonden rassen met goede eigenschappen voor de jacht, voor het drijven van vee, voor erfbewaking, voor speurwerk of om oorlogen te voeren. Voor het specifieke doel geschikte eigenschappen zijn zo aan volgende generaties doorgegeven. Daardoor zijn dieren van bepaalde rassen, zonder training te hebben gekregen, eerder geneigd specifiek gedrag te vertonen, passend bij de functie die deze rassen van oorsprong hadden. Overigens manifesteert dergelijk gedrag zich niet bij alle honden binnen zo'n ras en is een hond die agressief is richting andere honden niet per definitie ook agressief richting mensen (Duffy et al, 2008).

Voor het verkrijgen van een indruk van welke rassen bij ernstige bijtincidenten betrokken zijn, is de informatie verzameld door de gemeente Rotterdam interessant. De volgende rassen waren in 2016 betrokken bij 17 ernstige bijtincidenten: staffordshireterriërs of hun kruisingen (35%), Amerikaanse staffordshireterriërs (18%), Duitse herders (18%), en verder een bordercollie, een boxer, een bullmastiff, een rottweiler en een Anatolische herder (Gemeente Rotterdam, 2016).

Eerder onderzoek in Rotterdam van 60 strafzaken betreffende bijtincidenten toont aan dat van de 70 betrokken honden meer dan de helft (59%) van de honden van het type pitbullterriër waren. Daarnaast kwamen de rassen Amerikaanse staffordshireterriër (9%), Belgische herder (7%), rottweiler (3%) en staffordshire-bulteriër (3%) voor als bijter. De rassen akita, Amerikaanse bulldog, Anatolische herder, dobermann en Duitse herder kwamen eenmaal (1%) voor. Voor het overige betrof het kruisingen of honden waarvan

het ras onduidelijk was. Het merendeel (87%) van de incidenten vond plaats in de openbare ruimte met een voor het slachtoffer onbekende eigenaar en hond. Meer dan de helft (55%) van de slachtoffers had ernstige verwondingen in de vorm van diepe wonden of weefselverlies (Cornelissen en Hopster, 2008).

5.3 Hoog Risico rassen (en kruisingen) en internationale wetgeving

In landen waar voor gevaarlijke honden rasspecifieke wetgeving aanwezig is zijn onder andere de volgende rassen benoemd: pitbullterriër, Amerikaanse staffordshireterriër, bulterriërs, staffordshire-bulterriërs, dogo argentino, rottweiler, dogo canario, staffordshireterriër, Duitse herder, Mechelse herder, akita, cane corso, Amerikaanse bulldog, chowchow, dobermann, boxer, Anatolische herder, bullmastiff, mastiff, mastín español, mastino napoletano, tosa, fila brasileiro, boerboel, bordeauxdog, Rhodesian ridgeback, alano español en Kaukasische owcharka. Het gaat hier om alle rashonden, lookalikes en kruisingen met deze rassen. Ruim 60% van de dieren die momenteel in de asielen verblijft behoort tot één van deze rassen/types (Dierenbescherming, 2017).

In Nederland noemt de Hondenbescherming de volgende rassen gevaarlijk: akita, Amerikaanse bulldog, Amerikaanse pitbullterriër, Amerikaanse staffordshireterriër, boerboel, bullmastiff, bulterriër, cane corso, dogo argentino, dogo canario, rottweiler, staffordshire-bulterriër, tosa, fila brasileiro, boxer, dobermann, bordeauxdog, Engelse bulldog, mastiff, shar-pei en mastino napoletano.

6. De context

Ernstige bijtincidenten lijken met name te ontstaan in situaties waar sprake is van spanning, opwinding en/of bemoeienis met de hond. Van de dodelijke slachtoffers in het onderzoek van Cornelissen en Hopster (2008) lijken alcoholisme, epilepsie, ruzie, huiselijk geweld en gebrek aan toezicht, maar mogelijk ook door baby's en kleine kinderen veroorzaakte triggers een rol gespeeld te hebben. Ook uit het onderzoek van de politiedossiers betreffende bijtincidenten komt een beeld naar voren dat de context een rol speelt bij het ontstaan van bijtincidenten. In een derde van de dossiers bemoeide het slachtoffer zich met de hond of werd de hond door de eigenaar opgehitst. Volwassenen werden minder vaak gebeten na interactie (59%), maar vaker na ophitsen (23%) dan kinderen (81% en 10%, respectievelijk).

In een eerdere zienswijze (RDA, 2013) is de rol van de omstandigheden waarin bijtincidenten plaatsvinden als volgt beschreven: *"De contexten waarin bijtincidenten plaatsvinden zijn uiteenlopend, de onderliggende oorzaken eveneens. Bijtincidenten kunnen al dan niet opzettelijk plaatsvinden. Opzettelijke bijtincidenten vinden niet zelden plaats in de context van strafbare feiten. Bij de niet-opzettelijke bijtincidenten kan een*

onderscheid worden gemaakt in bijtincidenten in het privédomein en bijtincidenten in de openbare ruimte. Voor een adequate aanpak van bijtincidenten (zowel preventief als in reactie op) is het nodig om in deze verschillende contexten verschillende accenten te leggen. Zo zal in een criminele context over het algemeen een aanpak via een strafrechtelijke procedure aangewezen zijn, terwijl in de niet criminele context de bestuursrechtelijke procedure eerder geëigend zal zijn. Om bijtincidenten in het privédomein tegen te gaan, spelen voorlichting en scholing van de houder en zijn huisgenoten een belangrijke rol. Bij bijtincidenten in de openbare ruimte is ook de openbare orde in het geding en zal met name de gemeente via de inzet van bestuursrechtelijke maatregelen kunnen optreden". Verwezen wordt naar paragraaf 7.2 van deze zienswijze.

De Commissie van Sluijs (2008) trok de volgende conclusies ten aanzien van de context waarin de bijtincidenten plaatsvinden: *"Het grootste (twee derde) deel van de bijtincidenten doet zich voor in de privésfeer. Hiervoor kunnen verschillende oorzaken worden aangewezen: het onvoldoende op de hoogte zijn van normaal gedrag van honden, het niet goed kunnen inspelen op dit gedrag, het zonder toezicht in één ruimte achterlaten van kinderen en honden, het niet onderkennen van gevaarlijke situaties, onvoldoende kennis van de mate waarin het gekozen ras geschikt is voor de privésituatie, enz. Bijtincidenten in de openbare ruimte maken weliswaar slechts een derde deel uit van het totale aantal bijtincidenten, maar ze dragen in belangrijker mate bij aan een gevoel van onveiligheid bij de burger dan de bijtincidenten in de privésfeer".*

7. Wet- en regelgeving in Nederland

7.1 Regeling Agressieve Dieren (RAD)

Voor het beperken van het risico van bijtincidenten door met name pitbullterriërs werd in 1993 de Regeling Agressieve Dieren (RAD) ingesteld. Het streven was er met een fok- en houdverbod voor te zorgen dat honden van het type pitbullterriër zouden uitsterven. Na 15 jaar heeft het toenmalig ministerie van Landbouw Natuur en Visserij de Commissie van Sluijs (2008) opdracht gegeven de RAD te evalueren. Hieruit bleek o.a. dat de RAD:

1. niet had geleid tot het beoogde uitsterven van pitbullterriërs in Nederland;
2. niet had geresulteerd in een vermindering van het aantal ernstige bijtincidenten;
3. de classificatie van typen honden (wel of geen pitbullterriërs) uitermate lastig was en grotendeels berustte op subjectieve criteria.

7.2 Wetgevingsmogelijkheden

Er zijn diverse wetten die mogelijkheden geven om in te grijpen bij dreigende situaties rondom HR-honden. Het Wetboek van Strafrecht, artikel 425 (aanhitsen, niet

terughouden en onschadelijk houden) en artikel 300 (mishandeling en letsel), via de Wet Dieren, artikel 2.6 (fokken van dieren), artikel 5.13 (bevoegdheden burgemeester) en artikel 2.14 (verbod op dierengevechten) en ook in de Gemeentewet artikel 172 (verstoring van openbare orde) kunnen nuttig zijn. In de Algemene Plaatselijke Verordening zijn artikel 2.59 (gevaarlijke honden), artikel 2.59a (bescherming tegen gevaarlijke honden op eigen erven) en artikel 2.60 (houden van hinderlijke of schadelijke dieren) mogelijk van toepassing. Verder is de Wet wapens en munitie, artikelen 2 en 46 (voorwerpen om letsel aan te brengen) eventueel te gebruiken. Aan de hand van deze artikelen is handhaving mogelijk.

Belangrijk is dat preventief ingrijpen, dus vóóordat een bijtincident aan de orde is, mogelijk is. De lokale overheid is het best in staat die situaties te beoordelen. Een agressieve hond is vaak een niet op zichzelf staand probleem. Daarom is het bijzonder waardevol om via huisbezoeken door wijkagenten preventiegesprekken te voeren om bewustwording en oplossingen van potentiële gevaarlijke situaties te bereiken. Hier zijn in een aantal gemeenten in Nederland en in preventieve programma's in het buitenland al goede resultaten mee bereikt. In bijlage 3 is de wetgeving die relevant is rondom het houden van HR-honden weergegeven.

7.3 Wetgeving in het buitenland

Bij bestudering van wetgeving in het buitenland blijkt geen wettelijk systeem zodanig zorgvuldig geëvalueerd dat de effectiviteit bewezen is en de toepasbaarheid onder Nederlandse omstandigheden evident is. Dit geldt bijvoorbeeld voor de verschillende wetten zoals die in Duitsland, Engeland, Zwitserland en in diverse staten en steden van de VS van kracht zijn. Wel zijn er veel landen en steden waar HR-rassen geweerd worden of waar andere maatregelen doorgevoerd zijn.

8. Risico bijtincident in relatie tot impact en kans

Het maakt groot verschil of een mens of een dier gebeten wordt door een hond die door zijn kracht en karakter ernstige letselschade kan aanbrengen (impact) of door een hond die dit vermogen niet bezit. De kans op een beet is echter in eerste instantie afhankelijk van de mate waarin de hond door zijn begeleider onschadelijk wordt gehouden omdat deze onder appèl staat of (voldoende kort) is aangelijnd. Volgens deze systematiek wordt het risico op een ernstig bijtincident bepaald door zowel de hond (impact) als door de begeleider en de context (kans).

8.1 Impact van een hondenbeet

Rassen die op vechteigenschappen en/of prooiagressie zijn geselecteerd beschikken in aanleg over specifiek bijtgedrag en over een bijzondere kracht van bijten (Helton, 2011). Een beet van een dergelijke hond kan daarmee ernstige letselschade veroorzaken. De impact beschrijft de gemiddelde gevolgen van een beet en is in vier klassen in te delen:

1. **Geringe impact:** op zijn hoogst kortdurende pijn en/of gering letsel (bijvoorbeeld kneuzingen, oppervlakkige wonden).
2. **Matige impact:** behandeling door huis- of dierenarts vereist als gevolg van aanhoudende pijn en/of bloedingen, wonden of ontstekingen.
3. **Grote impact:** spoedeisende medische of veterinaire hulp vereist voor de gevolgen van bijten (botbreuken, ernstige wonden). Normaal functioneren is duidelijk, maar hooguit enkele weken gehinderd, geen (dieren)ziekenhuisopname vereist.
4. **Zeer grote impact:** spoedeisende medische of veterinaire hulp en/of (dieren)ziekenhuisopname vereist voor de gevolgen van bijten (hersenletsel, inwendig trauma, verminkend bijttrauma). Normaal functioneren langdurig gehinderd en/of reële kans op blijvend functieverlies, eventueel sterfte.

8.2 Kans op een hondenbeet

Ook de kans dat iemand gebeten wordt door een hond van een bepaald ras of kruising is in te delen in vier klassen:

1. **Geringe kans:** ongeacht de controle van de begeleider over de hond leidt een confrontatie met een mens of een dier vrijwel nooit tot een plotselinge, agressieve uitval of bijten, zelfs niet als de hond onoordeelkundig wordt gehanteerd en/of in het nauw wordt gedreven.
2. **Matige kans:** ongeacht de controle van de begeleider over de hond leidt een confrontatie met een mens of dier alleen tot een agressieve uitval of bijten indien de hond onoordeelkundig wordt gehanteerd en/of in het nauw wordt gedreven.
3. **Grote kans:** de begeleider heeft de hond niet onder controle of brengt de hond in situaties die agressief gedrag uitlokken, waarbij een confrontatie met een mens of dier leidt hooguit tot één of enkele, kortdurende agressieve uitvallen of bijten waarna snel weer wordt losgelaten en interventie succesvol is. De begeleider kan de hond in situaties brengen die agressief gedrag kansrijker maken.
4. **Zeer grote kans:** de begeleider heeft de hond niet onder controle of brengt de hond in situaties die agressief gedrag uitlokken dan wel zet de hond bewust aan tot agressief gedrag waarbij een confrontatie met een mens of dier vrijwel onvermijdelijk leidt tot een plotselinge agressieve uitval waarbij de hond herhaald

bijt zonder pauzes, herpakt en/of langdurig vasthoudt en interventie zonder succes is.

8.3 Impact x Kans tabel

In onderstaande tabel is het Risico uitgezet als functie van Kans en Impact. Bij de kans is de eigenaar en context een belangrijke factor en bij impact is het voornamelijk de hond die bepalend is.

Risico	Kans	Gering	Matig	Groot	Zeer groot
Impact	Gering	Gering	Gering	Gering	Matig
	Matig	Gering	Matig	Matig	Groot
	Groot	Gering	Matig	Groot	Zeer groot
	Zeer groot	Matig	Groot	Zeer groot	Zeer groot

Indien men de kans op het oplopen van een ernstige hondenbeet wil verkleinen, zijn er kleine beleidsaanpassingen tot sterk beperkende maatregelen te bedenken. Deze zullen het risico op ernstige bijtincidenten (Groot en Zeer groot) met name reduceren indien deze invloed hebben op de begeleider/eigenaar en de houderij. Voor hond-eigenaar combinaties waarbij de Kans én de Impact groot of zeer groot zijn, zullen maatregelen meer effect sorteren dan voor hond-eigenaar combinaties die gering of matig scoren voor zowel Kans als Impact. Voor deze hond-eigenaar combinaties zijn extra maatregelen minder nodig. Per ras is het mogelijk om afhankelijk van de fokkerijdoelen en de wijze waarop nieuwe eigenaren keuzes maken en daarbij begeleid worden een lagere score te krijgen op Kans. De rassen die uiteindelijk in de hoogste klassen van Impact en Kans komen (groot en zeer groot) zullen op de dynamische lijst komen. Deze lijst dient regelmatig, bijvoorbeeld om de vier jaar, te worden geactualiseerd. Hierbij kunnen actieve fokkers, die preventieve maatregelen treffen om hun ras veiliger te maken, worden beloond door een lagere score en daarmee mildere maatregelen. Afgezien van een plek op de lijst, blijft bij de kans op een bijtincident de mate waarin de begeleider zijn of haar hond onder controle heeft, van doorslaggevend belang. Om HR-honden onder controle te hebben is in het algemeen een straffe, consequente hand van opvoeden

vereist die de meeste mensen niet gegeven is. In hoeverre echter rassen en typen bestempeld moeten worden als HR-rassen wordt bepaald door de prevalentie van ernstige hondenbeten binnen het ras. Naast bovenstaand kader zal het aantal geregistreerde incidenten per ras ten opzichte van het aantal aanwezige honden van dat ras door de in te stellen expertgroep nadrukkelijk moeten worden meegewogen.

9. Gedragstest

De RDA onderschrijft het belang van het afnemen van een gedragstest bij de hond, voorafgaand aan plaatsing van en het fokken met HR-honden. Als belangrijke kanttekening geldt echter dat er onvoldoende is aangetoond dat op de huidige gedragstesten vertrouwd kan worden. Derhalve is het op dit moment niet mogelijk om HR-honden met voldoende zekerheid als veilig te bestempelen. De TOP-test (Toetsing op Persoonlijkheid) zoals die nu wordt gebruikt is een aanzienlijke aanpassing van de voorgaande test op maatschappelijk aanvaardbaar gedrag (MAG-test), maar is als zodanig nooit geëvalueerd op effectiviteit. Wel is de overtuiging dat deze test gevoeliger is voor het opsporen van prooiagressie en minimaal zo goed als de MAG-test. Wat ontbreekt is echter voldoende garantie dat een hond die eenmaal gebeten heeft niet nogmaals in de fout zal gaan. De tests en de resultaten blijven onderwerp van discussie en veroorzaken naast een grote administratieve last ook uiteindelijk leed bij het dier omdat het welzijn van het dier bij langdurige opvang in de knel kan komen.

10. Aanbevelingen

Preventieve maatregelen

De maatschappelijke onrust over bijtincidenten en hondenbetenbeleid is niet nieuw. De betrokken slachtoffers en houders reageren vaak oprecht emotioneel. Enerzijds omdat een bijtincident een enorme geestelijke (en soms fysieke) impact kan hebben, anderzijds omdat soms verstrekkende maatregelen genomen worden ten opzichte van een dier dat door houders als onderdeel van het gezin gezien wordt. Daarenboven is onaanvaardbaar hondengedrag niet alleen zorgelijk uit het oogpunt van de veiligheid en het welzijn van de mens, maar ook uit het oogpunt van het welzijn van de hond. Er is duidelijk behoefte aan consistent en transparant beleid dat toegesneden is op de verschillende contexten waarin bijtincidenten plaatsvinden en dat rekening houdt met de belangen van alle betrokken partijen. Vanuit de analyse van de problematiek stelt de RDA de volgende preventieve maatregelen voor:

Registratie en analyse

- De beheersing van de hondenbetenproblematiek start met een adequate identificatie en registratie (I&R) van honden. De dierenarts kan, aan de hand van de door de expertgroep aangereikte aanwijzingen, vaststellen of de hond een HR-hond is. Het huidige systeem in Nederland biedt de keuze aan de houder waar hij of zij de hond laat registreren. Het chippen én registreren van nieuwe honden maar ook van honden die van eigenaar wisselen, dient bij één gecontroleerde instantie te geschieden. Dierenartsen zijn hiervoor de meest aangewezen professionals. Via tuchtrecht wordt gegarandeerd dat dierenartsen zich aan de wet houden, in tegenstelling tot andere beroepsgroepen. HR-honden die worden aangetroffen zonder eigenaar en die niet aan de voorwaarden van I&R voldoen, kunnen bij inbeslagname direct geëuthanaseerd worden.
- Meten is weten. Zorg voor geactualiseerde en betrouwbare feiten over ernstige hondenbeten, gericht op mensen maar ook op dieren, over de rol van verschillende hondenrassen en eigenaren hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden. De ernstige hond-bijt-mens incidenten moeten bij ziekenhuizen en/of bij de politie geregistreerd worden en de ernstige hond-bijthond of hond-bijt-dier incidenten bij dierenartsen. Uiteindelijk adviseert de RDA dat alle gegevens in een landelijke database opgenomen worden, teneinde vergelijkend onderzoek te kunnen doen naar betrokken rassen, slachtoffers, eigenaren, fokkers en ernst van de bijtincidenten.

Maatregelen gericht op eigenaar

- Er is behoefte aan een landelijke lijst met HR-rassen en -typen, lookalikes en kruisingen. Honden van deze rassen hoeven niet per definitie gevaarlijk te zijn, maar kunnen bij suboptimale fok- en houderijomstandigheden eerder in de fout gaan en indien ze bijten, een hoge impact hebben. Voor deze honden zijn extra maatregelen gewenst. Stel met behulp van een expertgroep op een verantwoorde en inzichtelijke wijze een landelijke lijst op van HR-rassen, lookalikes en kruisingen. De RDA beveelt aan om alle van een hoog bijtrisico verdachte rassen consistent te laten toetsen aan de hand van de Kans x Impact tabel zoals hiervoor gepresenteerd. De RDA onderschrijft de lijst uit Bijlage 2, verkregen van de Hondenbescherming, als voorlopige lijst met HR-rassen, lookalikes en hun kruisingen. De expertgroep dient binnen een half jaar met een definitieve lijst te komen. Deze lijst dient de expertgroep iedere vier jaar opnieuw evalueren. De lijst dient niet om rassen of typen in het geheel te veroordelen, maar om houders en burgers meer bewust te maken van mogelijke risico's. Bovendien kan het burgers

- aanzetten tot het melden van gevaarlijke situaties en burgemeesters een extra handvat geven om beperkende maatregelen op te leggen.
- In de publieke ruimte dient een HR-hond kort aangelijnd te zijn en in losloopgebieden gemuilkorfd. Bovendien wordt gemeenten in overweging gegeven om een gebiedsverbod in te stellen voor HR-honden of voor bepaalde gebieden een muilkorfgebod in te stellen.
  - Laagdrempelige voorlichting over verantwoorde fokkers, rassen en houderij gericht op potentiële kopers van HR-honden. De voorlichting dient zodanig te zijn dat mensen de risico's en verantwoordelijkheden goed kunnen inschatten en op basis hiervan voor een ras kiezen.
  - Versterk bewustwording van volwassenen en voorlichting over veilige omgang van het kind met de hond via specifieke kanalen als verloskundigenpraktijken, consultatiebureaus, baby- en peuteropvang, basisscholen, dierenartsenpraktijken, rasverenigingen, fokkers en dierenspeciaalzaken. Deze informatie kan bijvoorbeeld door het LICG worden verzameld en gedistribueerd. Een WA-verzekering is verplicht om eventuele slachtoffers van ernstige bijtincidenten niet zelf voor de kosten te laten opdraaien.
  - HR-honden vergen zeer verantwoordelijke en gedisciplineerde eigenaren en begeleiders. Naar de mening van de RDA heeft de gemeente diverse mogelijkheden om eisen te stellen aan de houder en de hond. Dit om te voorkomen dat een HR-hond een bedreiging vormt voor mensen, honden en andere dieren.
  - De houder van een HR-hond is verplicht maatregelen te treffen dat het dier te allen tijde op het eigen terrein blijft. Dit opdat de eigenaar het dier altijd onder controle heeft en de buurt geen angst hoeft te hebben.
  - Opleiding en training. De RDA roept rasverenigingen van HR-honden uitdrukkelijk op tot organisatie van trainingen en opleiding van hond én eigenaar. Iedere eigenaar van een HR-hond dient met iedere HR-hond een gehoorzaamheidscursus te hebben doorlopen bij een hondenschool.

Maatregelen gericht op de hond

- One strike out. Het voorkomen van (ernstige) bijtincidenten verdient meer aandacht. Naast het muilkorf- en aanlijngesgebod en de andere maatregelen gericht op preventie doet de RDA ook de aanbeveling om HR-honden die mensen of andere honden gebeten hebben met ernstige verwondingen of dood tot gevolg zondermeer te euthanaseren: "One strike out". Van deze maatregel zal naar verwachting naast het voorkomen van herhaling, een sterke preventieve werking uitgaan. De betrokken eigenaren zullen deze maatregel betrekken bij het kiezen van een ras en

te allen tijde beten van hun hond proberen te voorkomen. Indien hier voldoende ontmoediging vanuit gaat, zal vermoedelijk de vraag naar deze dieren afnemen en zijn verdere beperkende inspanningen richting fokkers (fokverboden, verplichte sterilisatie, erkenning fokkers) niet nodig.

- Adequaat euthanasiebeleid in elk asiel waarbij betrokken een maximale verblijfsduur van de HR-hond in het belang van het welzijn van de betreffende hond. Veel HR-honden uit asielen hebben reeds een geschiedenis met agressie of bijtincidenten en het is belangrijk dat problemen zich niet herhalen.
- Aanbevolen wordt om de huidige TOP-test door te ontwikkelen tot een test die aantoonbaar voldoende garantie biedt voor een veilige plaatsing van honden.

Maatregelen gericht op de context

- Meldpunt. Burgers die een gevaarlijke situatie willen melden moeten dit laagdrempelig en anoniem kunnen doen, bij voorkeur in de eigen gemeente. Meldingen dienen snel en accuraat doorgegeven te worden aan de politie zodat contact met de eigenaar van de hond kan worden opgenomen om gevaarlijke situaties te bespreken en erger te voorkomen.
- Houd-/locatieverbod. Gemeenten wordt zoals eerder genoemd geadviseerd een houd- en/of locatieverbod af te kondigen aan eigenaren van HR-honden die twee keer betrokken zijn bij een bijtincident.
- Gebiedsverbod. Ook het voornoemde gebiedsverbod kan situaties voorkomen dat gebeten wordt. Gemeenten wordt geadviseerd de mogelijkheid te scheppen om in een afgeschermd gebied een gebiedsverbod af te kondigen voor HR-honden.
- Invulling APV. Een aantal gemeenten heeft voor HR-honden reeds specifieke huisvestingseisen beschreven. De RDA beveelt alle gemeenten aan dit te doen, een standaard tekst in de APV op te nemen en de best practices te delen. Suggesties hiervoor zijn in bijlage 3 te vinden met dank aan de gemeenten Rotterdam en Assen.
- Stimuleer uitwisseling van kennis tussen gemeenten over aanpak en mogelijke maatregelen ter bestrijding van de problematiek van bijtincidenten.
- Aanpassing artikel 425 Wetboek van Strafrecht eerste lid. "Hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt" uitbreiden naar "mens *of dier*". Het is van belang dat dit wetsartikel consequent kan worden toegepast in de praktijk.

Overige maatregelen

- De maatregelen dienen strikt gehandhaafd te worden met sancties die naast de hond ook de eigenaar raken. Vanwege het bewust nemen van een hoger risico door de eigenaar van een HR-hond, zijn zwaardere sancties in het geval van ernstige bijtincidenten door HR-honden te overwegen.
- Bovenstaande maatregelen zijn in eerste instantie benoemd teneinde het probleem van ernstige bijtincidenten te verminderen. Indien de vraag naar honden van deze rassen afneemt door de beperkingen die de eigenaren ervaren, het effect van negatieve publieke opinie en het 'one strike out' principe, zijn maatregelen richting de fokkers niet noodzakelijk. Indien dit effect niet bereikt wordt, kan overwogen worden alleen fok van de HR-rassen door geregistreerde en erkende fokkers toe te staan, castratie en sterilisatie van alle HR-honden (met uitzondering van erkende fokhonden) te overwegen en houders van HR-honden een speciale vergunning te laten aanvragen na een gedegen opleiding. Regulering van de fokkerij is een maatregel die uitvoeringstechnisch op dit moment bewerkelijk is vanwege onder meer de ondoorzichtigheid van deze markt door onder anderen de veelheid aan aanbieders. Controle en handhaving lijkt hierdoor onuitvoerbaar.

Geraadpleegde bronnen

- Beaver, B.V., 2009. *Canine behavior: Insights and answers, second edition*. Saunders, Elsevier Inc., 315 p.
- Berg, L. van den, 2006. *Genetics of aggressive behaviour in Golden Retriever dogs*. Proefschrift Universiteit Utrecht.
- Commissie van Sluijs, 2008. *Hondenbeten in perspectief*. Den Haag 109 p.
- Cornelissen, J.M.R., Hopster, H. 2008. *Bijlage Feiten en Cijfers* Animal Sciences Group van Wageningen UR, Lelystad, in het rapport *Hondenbeten in perspectief* van Commissie van Sluijs, 2008. Den Haag.
- Davis A.L., Schwebel D.C., Morrongiello B.A., Stewert J., Bell M., 2012. *Dog bite risk: An assessment of child temperament and child-dog interactions*. Int. Journal of Environmental Research and Public Health, p. 3002-3013.
- Dibevo en NVG, 2017. Onderzoek in opdracht van Nederlandse Voedingsindustrie Gezelschapsdieren en Dibevo. <https://www.dibevo.nl/pers/meer-dan-4-miljoen-huishoudens-hebben-een-of-meer-huisdieren>.
- Dierenbescherming, 2016 en 2017. Informatie over hondenpopulaties in Nederlandse asielen (niet openbaar).
- Duijcker, A., 2016. *De hond, statussymbol of Bitcoin?* Scriptie School voor Hogere Politiekunde van de Politieacademie. 145 p.
- Duffy, D.L., Hsu, Y., Serpell, J., 2008. *Breed differences in canine aggression*. Applied Animal Behaviour Science. Vol. 114 (3-4), p. 441-460.
- Ellis, J.L., Thomason, J., Kembreab, E., Zubair, K., France, J., 2009. *Cranial dimensions and forces of biting in the domestic dog*. Journal of Anatomy. Vol. 214, p. 362-373.
- FCI, 2016. Fédération Cynologique Internationale, www.fci.be geraadpleegd in 2016.
- Gemeente Assen, 2016. Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Assen http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Assen/91286/91286_3.html.
- Gemeente Rotterdam, 2016. Informatie over bijtincidenten in de gemeente (niet openbaar).
- Griffin G., Holt D.E., 2000. *Bite wounds in Dogs and Cats*. Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice, p. 669-679.
- Hayashi A., Nagaoka M., Yamada K., Ichitani Y., Miake Y., Okado N., 1998. *Maternal stress induces synaptic loss and developmental disabilities of offspring*. International Journal of Developmental Neuroscience. Vol. 16 (3-4), p. 209-216.
- Helton, W.S., 2011. *Performance constraints in strength events in dogs*. Behavioural Processes. Vol. 86(1), p. 149-151.
- Hondenbescherming, 2016. Gesprek en informatie over hondenrassen (niet openbaar).

- Jagoë, J.A., Serpell, J., 1996. *Owner characteristics and interactions and the prevalence of canine behaviour problems*. Applied Animal Behaviour Science. Vol. 47(1-2), p. 31-42.
- Keuster T., Lamoureux J., Kahn A., 2006. *Epidemiology of dog bites: A Belgian experience of canine behaviour and public health concerns.*, The Veterinary Journal, p. 482-487.
- Keuster T., Overall K.L., 2011. *Preventing dog bite injuries: the need for a collaborative approach*. Veterinary Record, p. 341-342.
- Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, 2010. *Code voor de Dierenarts*. Utrecht, 14p.
- Lafarge, M. Contribution à l'étude du comportement de prédation du chien sur l'homme. Thèse d'exercice, Médecine vétérinaire, Ecole Nationale Vétérinaire de Toulouse - ENVT, 2016, 104 p.
- Lockwood, R., 2016. *Ethology, ecology and epidemiology of canine aggression*. Chapter 9 in: Serpell, J. (ed.), 2016. *The domestic dog: its evolution, behavior and interactions with people, 2nd edition*. Cambridge University Press. 424 p.
- Neijenhuis, F. en Hopster, H. *Reductie van gezondheidsrisico's bij importhonden; actieve communicatie als beleidsinstrument*. In press.
- Pompe, V., Hopster, H., Dieren, M. van. 2013. *Liefde maakt blind? Onderzoek naar waardenoriëntaties en waardenafwegingen van kopers/houders van 'risicovolle' dieren*. Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.
- Raad van Beheer op Kynologische Gebied in Nederland, 2014. *'Fairfok' projectplan gezonde en sociale hond in Nederland*. Amsterdam, 35 p.
- Raad van Beheer op Kynologische Gebied in Nederland, 2017. Informatie over populatie rashonden in Nederland (niet openbaar).
- RDA, 2013. *Verantwoord honden houden: Paal en perk aan onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders*. Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag.
- Radstake, C., 2016. *Immigratie van buitenlandse (zwerf)honden & - (zwerf)katten naar Nederland: de cijfers 2015*. Animal Medical Care Foundation & Stray Animal Foundation Platform. 20 p.
- Rezac P., Rezac K., Slama P., 2015. *Human behavior preceding dog bites to the face*. The Veterinary Journal, p. 284-288.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2017. Factsheet aantal geregistreerde bedrijfsmatige houders van honden (niet openbaar).
- Serpell, J. Duffy, D.L. and Jagoë, J.A., 2016. *Becoming a dog: Early experience and the development of behavior*. Chapter 6 in: Serpell, J. (ed.), 2016. *The domestic dog: its evolution, behavior and interactions with people, 2nd edition*. Cambridge University Press. 424 p.

- Shamir M.H., Leisner S., Klement E., Gonen E., Johnston D.E., 2002. *Dog Bite Wounds in Dogs and Cats: a Retrospective Study of 196 Cases*. Journal of Veterinary medicine, p. 107-112.
- Shields, L.B., Bernstein M.L., Hunsaker J.C. 3rd, Stewart D.M., 2009. *Dog Bite-Related Fatalities, A 15-Year Review of Kentucky Medical Examiner Cases*. Nat. Assoc. of Medical Examiners. Vol. 30(3), p. 223-30.
- Smith, K.P. and Christakis, N.A. 2008. *Social networks and health*. Annual Review of Sociology 34: 405-429.
- Werkgroep Feiten & Cijfers, 2015. *Feiten & Cijfers Gezelschapsdierensector 2015*. HAS Hogeschool, HAS Kennistransfer & Bedrijfsopleidingen, Den Bosch, Faculteit Diergeneeskunde, Utrecht.
- Wet- en regelgeving, 2016. <http://wetten.overheid.nl>.

Bijlage 1 Adviesvraag

Ministerie van Economische Zaken

RDA / ~~RD~~ 2016.111
Bestemd voor
Ontvangstdatum 4/7/16

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Raad voor Dierenangelegenheden
T.a.v. de heer ir. M.H.W. Schakenraad, Secretaris
Postbus 20401
2500 ER DEN HAAG

Directoraat-generaal Agro en Natuur
Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
drs. P.L.F. Bours

T 070 378 4817
F 070 378 6153
p.l.f.bours@minez.nl

Ons kenmerk
DGAN-DAD / 16083363

30 JUNI 2016

Datum
Betref Zienswijze opstellen houderijvoorschriften waarmee maatschappelijk onacceptabel gedrag van honden kan worden voorkomen

Geachte heer Schakenraad,

Op 15 augustus 2013 heeft de toenmalige voorzitter van de Raad voor Dierenangelegenheden (RDA) de zienswijze aangeboden over het maatschappelijk onaanvaardbaar gedrag van honden en in het bijzonder over door honden veroorzaakte bijtincidenten.

De RDA heeft onder andere geadviseerd in te zetten op preventie van hondenbeten door de diersoort te laten toetsen volgens de positieflijstsystematiek van de WUR en indien de toetsing daar aanleiding toe zou geven, aanvullende voorwaarden aan het houden van honden te stellen.

In de brief aan de Tweede Kamer van 2 juli 2014 over de stand van zaken positieflijst zoogdiersoorten is aangegeven dat voor de productiediersoorten, de hond en de kat niet zozeer de vraag van belang is of deze soorten gehouden kunnen worden, maar eerder onder welke voorwaarden.

Hierom is besloten deze diersoorten zonder voorafgaande toetsing te plaatsen op de positieflijst. Wel is de Positieflijst Expert Commissie (PEC) gevraagd te beoordelen in hoeverre voor de als gezelschapsdier gehouden productiedieren aanvullende voorwaarden in de vorm van diersoortspecifieke houderijvoorschriften opgesteld dienen te worden. Voor de hond en de kat als diersoort ten algemene zijn de gestelde voorschriften uit het Besluit houders van dieren afdoende. Deze zijn echter niet afdoende om preventieve maatregelen te kunnen afdwingen waarmee het risico op het vertonen van bijtgedrag met een hoge impact voor zowel mens als dier kan worden geminimaliseerd.

Het betreft een bepaalde categorie/type honden waarbij de impact als gevolg van een ernstig bijtincident aanzienlijk is. Het optreden van een dergelijk bijtincident leidt tot maatschappelijke onrust en ernstig leed bij mens en dier. Het is deze categorie hoog risicovolle (HR) honden die nader gedefinieerd dient te worden en waarvoor, indien mogelijk, categoriespecifieke houderijvoorschriften benoemd dienen te worden waarmee de kans en daarmee het risico op het ontstaan van een bijtincident geminimaliseerd kan gaan worden.

Pagina 1 van 2

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Dierlijke Agroketens en
Dierenwelzijn

Ons kenmerk
DGAN-DAD / 16083363

Het is daarbij ook van belang in de zienswijze aandacht te schenken aan de (on)mogelijkheden van gemeenten om binnen het kader van de Algemene Politie Verordening (APV) buitengewone opsporingsambtenaren (BOA's) in te zetten bij overtreden van de nog op te stellen (houderij)voorschriften voor HR-honden.

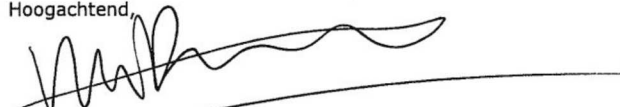
Ik verzoek u daarom een zienswijze op te stellen over

1. de categorie/type honden die bestempeld kan worden als HR-honden;
2. houderijvoorschriften die denkbaar en toepasbaar zijn waarmee de kans en daarmee het risico op een bijtincident met een aanzienlijke impact voor mens en dier kan worden geminimaliseerd. Hierbij dient ook expliciet aandacht geschonken te worden aan die (houderij)voorschriften die het gemeenten mogelijk maken om in preventieve sfeer binnen het kader van de APV maatregelen te kunnen treffen.

Vanwege hun bijzondere belangen verzoek ik u in ieder geval informatie in te winnen bij de gemeenten Assen, Den Haag en Rotterdam en de Hondenbescherming, de Dierenbescherming, de Raad van Beheer op Kynologisch gebied en, daar waar mogelijk, met rasverenigingen van hondenrassen die gaan behoren tot de HR-categorie.

Ik verzoek u deze zienswijze voor het voorjaar van 2017 op te stellen.

Hoogachtend,

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

Pagina 2 van 2

Bijlage 2 Hoog Risico rassen

Onderstaande 21 rassen zijn oorspronkelijk gefokt voor vechtdoeleinden;

- Akita
- Amerikaanse bulldog
- Amerikaanse pitbullterriër
- Amerikaanse staffordshireterriër
- Boerboel
- Bullmastiff
- Bulterriër
- Cane corso
- Dogo argentino
- Dogo canario
- Rottweiler
- Staffordshire-bulterriër
- Tosa
- Fila brasileiro
- Boxer
- Dobermann
- Bordeauxdog
- Engelse bulldog
- Mastiff
- Shar-pei
- Mastino napoletano

Bron: Hondenbescherming (december 2016)

Op basis van rasspecifieke wetgeving in diverse landen kunnen de volgende rassen en kruisingen hiermee aan de lijst worden toegevoegd:

Duitse herder, staffordshireterriër, Mechelse herder, chowchow, Anatolische herder, mastín español, Rhodesian ridgeback, alano español en Kaukasische owcharka.

Bijlage 3 Wetten

WETBOEK VAN STRAFRECHT

Artikel 425 Wetboek van Strafrecht

Met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van de derde categorie wordt gestraft:

- 1°. hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt;
- 2°. hij die geen voldoende zorg draagt voor het onschadelijk houden van een onder zijn hoede staand gevaarlijk dier.

Artikel 300 Wetboek van Strafrecht e.v.

1. Mishandeling wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. Indien het feit zwaar lichamenteel letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.
3. Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.
4. Met mishandeling wordt gelijkgesteld opzettelijke benadeling van de gezondheid.
5. Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

WET DIEREN

Artikel 2.6 Fokken van dieren

1. [Red: Dit lid is nog niet in werking getreden.]
2. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen voor het onderwerp, bedoeld in het eerste lid, regels worden gesteld voor bij deze maatregel aangewezen diersoorten of diercategorieën die betrekking hebben op onder meer:
  - a. een verbod op het fokken of het voor de fok gebruiken van:
    - 1°. dieren die beschikken over een bepaalde aandoening die, of een uiterlijk kenmerk dat, de gezondheid of het welzijn van het dier of de nakomelingen van het dier kan aantasten;
    - 2°. dieren die een gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid van mens of dier, en
    - 3°. andere bij of krachtens algemene maatregel van bestuur aangewezen dieren, diersoorten of diercategorieën;
  - b. de methode van fokken, waaronder een verbod op bepaalde methoden van fokken;
  - c. het voorafgaand aan het fokken door de fokker te verrichten of te doen verrichten onderzoek bij dieren waarmee wordt gefokt naar de aanwezigheid van aandoeningen die de gezondheid of het welzijn van de dieren of de nakomelingen van die dieren kunnen aantasten;
  - d. hygiëne, het voorkomen van de verspreiding van dierziekten, zoönosen en ziekteverschijnselen, en het weren van ziekteverwekkers;
  - e. het aantal nesten dat dieren gedurende een bepaalde periode krijgen, en
  - f. de bij te houden en over te leggen gegevens.

Artikel 5.13 Bevoegdheden burgemeester

1. De burgemeester van de gemeente waar zich een dier bevindt dat in strijd met het bepaalde krachtens artikel 2.6, tweede lid, onderdeel a, onder 2°, is gefokt, of dat in strijd met het bepaalde bij en krachtens artikel 2.2, zesde lid, eerste volzin, wordt gehouden, kan besluiten dat dit dier:
  - a. naar een door hem aangewezen plaats wordt vervoerd, en
  - b. aldaar wordt gedood.
2. De burgemeester voert de handeling, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, niet uit indien de houder binnen zes weken nadat het besluit, bedoeld in het eerste lid, aan hem is bekendgemaakt, een verzoek als bedoeld in artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht heeft ingediend en op dat verzoek niet afwijzend is beslist.

Artikel 2.14 Verbod op diereengevechten

1. Het is verboden diereengevechten te organiseren of dieren aan diereengevechten te doen deelnemen.
2. Het is verboden bij diereengevechten aanwezig te zijn.

WET WAPENS EN MUNITIE

Artikel 2 Wet wapens en munitie

1. Wapens in de zin van deze wet zijn de hieronder vermelde of overeenkomstig dit artikellid aangewezen voorwerpen, onderverdeeld in de volgende categorieën.

Categorie IV

  - 1°. blanke wapens waarvan het lemmet meer dan een snijkant heeft, voor zover zij niet vallen onder categorie I;
  - 2°. degens, zwaarden, sabels en bajonetten;
  - 3°. wapenstokken;
  - 4°. lucht-, gas- en veerdrukwapens, behoudens zulke door Onze Minister overeenkomstig categorie I, sub 7°, aangewezen die zodanig gelijken op een vuurwapen dat zij voor bedreiging of afdreiging geschikt zijn;
  - 5°. kruisbogen en harpoenen;
  - 6°. bij regeling van Onze Minister aangewezen voorwerpen die geschikt zijn om daarmee personen ernstig lichamenteel letsel toe te brengen;

7°. Voorwerpen waarvan, gelet op hun aard of de omstandigheden waaronder zij worden aangetroffen, redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij zijn bestemd om letsel aan personen toe te brengen of te dreigen en die niet onder een van de andere categorieën vallen.

Artikel 46 Wetboek van Strafrecht

1. Voorbereiding van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld is strafbaar, wanneer de dader opzettelijk voorwerpen, stoffen, informatiedragers, ruimten of vervoermiddelen bestemd tot het begaan van dat misdrijf verwerft, vervaardigt, invoert, doorvoert, uitvoert of voorhanden heeft.
2. Het maximum van de hoofdstraffen op het misdrijf gesteld wordt bij voorbereiding met de helft verminderd.
3. Geldt het een misdrijf waarop levenslange gevangenisstraf is gesteld, dan wordt gevangenisstraf opgelegd van ten hoogste vijftien jaren.
4. De bijkomende straffen zijn voor voorbereiding dezelfde als voor het voltooide misdrijf.
5. Onder voorwerpen worden verstaan alle zaken en alle vermogensrechten.

GEMEENTEWET

Artikel 172

3. De burgemeester is bevoegd bij verstoring van de openbare orde of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, de bevelen te geven die noodzakelijk te achten zijn voor de handhaving van de openbare orde.

ALGEMEEN PLAATSELIJKE VERORDENING

Artikel 2.59 Gevaarlijke honden

1. Indien de burgemeester een hond in verband met zijn gedrag gevaarlijk of hinderlijk acht, kan hij de eigenaar of houder van die hond een aanlijngedod of een aanlijn- en muilkorfgedod opleggen voor zover die hond verblijft of loopt op een openbare plaats of op het terrein van een ander.
2. Een aanlijngedod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond aangeliend te houden met een lijn met een lengte, gemeten van hand tot halsband, van ten hoogste 1,50 meter.
3. Een muilkorfgedod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond voorzien te houden van een muilkorf die:
  - a. vervaardigd is van stevige kunststof, van stevig leer of van beide stoffen;
  - b. door middel van een stevige leren riem zodanig rond de hals is aangebracht dat verwijdering zonder toedoen van de mens niet mogelijk is; en
  - c. zodanig is ingericht dat de hond niet kan bijten, dat de afgesloten ruimte binnen de korf een geringe opening van de bek toelaat en dat geen scherpe delen binnen de korf aanwezig zijn.
4. Onverminderd artikel 2:57, eerste lid, aanhef en onder d, dient een hond als bedoeld in het eerste lid voorzien te zijn van een door de bevoegde minister op aanvraag verstrekt uniek identificatienummer door middel van een microchip die met een chipreader afleesbaar is.

Artikel 2.59a Bescherming tegen gevaarlijke honden op eigen erven

Het is de eigenaar, houder of verzorger van een hond en hem, die een hond onder zijn toezicht heeft, verboden deze hond op zijn erf zonder muilkorf te laten loslopen, indien het college van burgemeester en wethouders heeft meegedeeld, dat hij het dier gevaarlijk acht, dan wel indien de hond is opgeleid voor bewakings-, opsporings- en verdedigingswerk, tenzij:

- a. op een vanaf de weg zichtbare plaats een – ter beoordeling van het college van burgemeester en wethouders – duidelijk leesbaar waarschuwingsbord is aangebracht;
- b. de gelegenheid bestaat een brievenbus te bereiken en aan te bellen zonder dat men het erf hoeft te betreden;
- c. het erf voorzien is van een zodanig hoge en deugdelijke afrastering dat de hond zonder menselijke tussenkomst niet buiten het erf kan komen.

Artikel 2.60 Houden van hinderlijke of schadelijke dieren

Het is verboden op door het college ter voorkoming of opheffing van overlast of schade aan de openbare gezondheid aangewezen plaatsen, buiten een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer, bij dat aanwijzingsbesluit aangeduide dieren:

- a. aanwezig te hebben, of
- b. aanwezig te hebben anders dan met inachtneming van de door hen gestelde regels, of
- c. aanwezig te hebben tot een groter aantal dan in die aanwijzing is aangegeven.

Bijlage 3a Protocol bijtincidenten gemeente Assen

Wettelijke grondslag(en) of bevoegdheid waarop de regeling is gebaseerd

[Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Assen, art. 2:59](#)

[Gemeentewet, artikel 172](#)

Artikel 1. Weging ernst bijtincidenten

- 1. Bij weging van de ernst van bijtincidenten wordt onderscheid gemaakt tussen honden die betrokken zijn bij (zeer) ernstige bijtincidenten en overige honden die zijn betrokken bij een licht bijtincident.
- 2. Bij (zeer) ernstige bijtincidenten bijt een hond een persoon of brengt de hond ernstig letsel toe aan een ander dier, veelal een hond.
- 3. Bij een licht bijtincident bijt een hond een ander dier, veelal een hond, maar is geen sprake van ernstig letsel, of is sprake van een bijtincident zonder ernstige gevolgen dat gezien de context verklaarbaar is.

Artikel 2. Optreden tegen ernstige bijtincidenten

- 1. De houder van een hond die een (zeer) ernstig bijtincident heeft begaan wordt gevraagd om afstand te doen van zijn hond.
- 2. De burgemeester geeft bevel tot het onvrijwillig in beslag nemen van de hond indien de houder niet vrijwillig afstand doet van de hond en de burgemeester vreest dat de kans op bijtrecidive aanwezig is, of als de hond al eerder een bijtincident heeft veroorzaakt.
- 3. Bij het onvrijwillig in beslag nemen kan in opdracht van de houder de hond aan een risico-assessment worden onderworpen die de burgemeester betrouwbaar acht. De test zal moeten uitwijzen of de hond resocialiseerbaar of elders herplaatsbaar is, of dat het risico bij terugplaatsing bij de houder als te groot moet worden ingeschat.
- 4. De kosten van vervoer, verblijf, test en eventueel laten doden van de hond komen voor rekening van de houder van de hond.
- 5. Bij bijt recidive of bij (zeer) ernstige bijtincidenten informeert de gemeente het Openbaar Ministerie, zodat dit kan overwogen of het instellen van strafvervolgning tegen de houder van de hond, terzake van mishandeling, vernieling, geen voldoende zorg dragen voor onschadelijk houden van een gevaarlijk dier, of overtreding van de APV aan de orde is.
- 6. Indien de burgemeester bij de situatie uit het tweede lid niet vreest dat bijtrecidive zal plaatsvinden, dan kan het college de hond aanwijzen als gevaarlijke hond.

Artikel 3. Optreden tegen overige honden

- 1. Bij vrees voor het ontstaan van ernstige bijtincidenten, of bij een licht bijtincident kan het college besluiten tot aanwijzing van de hond als gevaarlijke hond in de zin van [artikel 2:59 APV](#).
- 2. Het college kan in bepaalde situaties aangeven dat het noodzakelijk is dat de hond een risico-assessment ondergaat.
- 3. Bij zeer ernstige vrees voor het ontstaan van een (zeer) ernstig bijtincident kan het college besluiten dat de houder onvrijwillig afstand moet doen van de hond.
- 4. Als de houder van een hond die als gevaarlijke hond is aangewezen in strijd met [artikel 2:59 APV](#) de hond houdt en de hond een nieuw bijtincident veroorzaakt dan geeft het college toepassing aan het vorige lid en gaat het na of er aanleiding is dat naast de bestuursrechtelijke maatregel een strafrechtelijke sanctie op zijn plaats is wegens overtreding van de [APV](#).

Artikel 4. Inwerkingtreding

Dit Protocol bijtincidenten honden treedt in werking op de dag na die van bekendmaking.
Assen, 23 maart 2010

Burgemeester en wethouders van Assen,

Bijlage 3b Artikelen uit APV Rotterdam over honden

Artikel 2:57 Loslopende honden

1. Het is de eigenaar of houder van een hond verboden die hond te laten verblijven of te laten lopen:
  - a. op een voor het publiek toegankelijke en kennelijk als zodanig ingerichte kinderspeelplaats, zandbak of speelweide of op een andere door het college aangewezen plaats;
  - b. binnen de bebouwde kom op de weg indien de hond niet is aangelijnd;
  - c. buiten de bebouwde kom op een door het college aangewezen plaats indien de hond niet is aangelijnd; of
  - d. op de weg indien die hond niet is voorzien van een halsband of een ander identificatiemerken dat de eigenaar of houder duidelijk doet kennen.
2. Het eerste lid, aanhef en onder b, is niet van toepassing op door het college aangewezen plaatsen.
3. Het eerste lid, aanhef en onder a tot en met c, is niet van toepassing op de eigenaar of houder van een hond:
  - a. die zich vanwege zijn handicap door een geleidehond of sociale hulphond laat begeleiden; of
  - b. die deze hond aantoonbaar gekwalificeerd opleidt tot geleidehond of sociale hulphond.

Artikel 2:59 Gevaarlijke honden

1. Indien de burgemeester een hond in verband met zijn gedrag gevaarlijk of hinderlijk acht, kan hij de eigenaar of houder van die hond een aanlijngedod of een aanlijn- en muilkorfgedod opleggen voor zover die hond verblijft of loopt op een openbare plaats of op het terrein van een ander.
2. Een aanlijngedod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond aangelijnd te houden met een lijn met een lengte, gemeten van hand tot halsband, van ten hoogste 1,50 meter.
3. Een muilkorfgedod houdt in dat de eigenaar of houder verplicht is de hond voorzien te houden van een muilkorf die:
  - a. vervaardigd is van stevige kunststof, van stevig leer of van beide stoffen;
  - b. door middel van een stevige leren riem zodanig rond de hals is aangebracht dat verwijdering zonder toedoen van de mens niet mogelijk is; en
  - c. zodanig is ingericht dat de hond niet kan bijten, dat de afgesloten ruimte binnen de korf een geringe opening van de bek toelaat en dat geen scherpe delen binnen de korf aanwezig zijn.
4. Onverminderd artikel 2:57, eerste lid, aanhef en onder d, dient een hond als bedoeld in het eerste lid voorzien te zijn van een door de bevoegde minister op aanvraag verstrekt uniek identificatienummer door middel van een microchip die met een chipreader afleesbaar is.

Artikel 2:60 Houden of voeren van hinderlijke of schadelijke dieren

1. Het is verboden op door het college ter voorkoming of opheffing van overlast of schade aan de openbare gezondheid aangewezen plaatsen, buiten een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer, bij dat aanwijzingsbesluit aangeduide dieren:
  - a. aanwezig te hebben;
  - b. aanwezig te hebben anders dan met inachtneming van de door het college gestelde regels;
  - c. aanwezig te hebben in een groter aantal dan in die aanwijzing is aangegeven; of
  - d. te voeren.
2. Het college kan de rechthebbende op een onroerende zaak gelegen binnen een plaats die krachtens het eerste lid is aangewezen, ontheffing verlenen van een of meer verboden bedoeld in het eerste lid.

Colofon

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd en ongevraagd adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid. De RDA bestaat uit wetenschappelijke experts en praktijkdeskundigen die op persoonlijke titel, zonder last of ruggespraak, zitting hebben in de Raad.

De concept zienswijze is ter beoordeling voorgelegd aan de gehele Raad. Deze zienswijze is daarmee een product van de hele Raad.

De Raad voor Dierenaangelegenheden:

prof.dr. J.J.M. van Alphen	prof.dr.ir. B. Kemp
dr.ir. G.B.C. Backus	prof.dr. F. van Knapen
dr. H.M.G. van Beers-Schreurs	prof.dr. P.A. Koolmees
W.T.A.A.G.M. van den Bergh	prof.dr. M.P.G. Koopmans
mr. A.G. Dijkhuis	P.C. Krikke
prof.mr. A.A. Freriks	dr. F.L.B. Meijboom
prof.dr. S. Haring	ir. F.C. v.d. Schans
prof.dr.ir. L.A. den Hartog	dr. M.C.Th. Scholten
A.L. ten Have-Mellema	prof.dr. Y.H. Schukken MBA
prof.dr.ir. J.A.P. Heesterbeek	prof.dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
prof.dr. L.J. Hellebrekers	ir. M.H.A. Steverink
dr. S.A. Hertzberger	H.W.A. Swinkels
J.E. Hesterman	dr.ir. J.W.G.M. Swinkels
A.J.M. van Hoof	prof.dr.ir. C.J.A.M. Termeer
dr.ing. H. Hopster	prof.dr.ir. J.C.M. van Trijp
prof.dr.ir. A. van Huis	drs. R.A. Tombrock
ir. M. de Jong-Timmerman	drs. H.M. van Veen
J.Th. de Jongh	
drs. J. Kaandorp	

Meer informatie over de Raad voor Dierenaangelegenheden vindt u op onze website: www.RDA.nl. Daar kunt u ook alle eerder uitgebrachte adviezen downloaden

A photograph of a person from the waist down, wearing khaki cargo pants and a brown jacket, holding a red leather leash. The leash is attached to a black and tan dog, possibly a Mastiff, standing on a dirt path in a forest. The background shows trees and green grass.

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

HONDENBETEN AAN DE KAAK GESTELD
PREVENTIE VAN ERNSTIGE HONDENBETEN
BIJ MENS EN DIER

SAMENVATTING

Doel en activiteiten van de Raad

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd en ongevraagd adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn inclusief diergezondheid. De RDA bestaat op dit moment uit circa vijftiendertig leden met zeer uiteenlopende achtergrond en deskundigheid, die er op persoonlijke titel en zonder last of ruggenspraak zitting in hebben.

De Raad voor Dierenaangelegenheden behandelt vraagstukken over de volle breedte van het dierbeleid: over gehouden en niet-gehouden, dus 'in het wild levende' dieren, over hobbydieren, over gezelschapsdieren, en over productie- en proefdieren.

De Raad legt het resultaat van zijn beraadslagingen neer in een zogenaamde *zienswijze*. Die geeft een overzicht van wetenschappelijke en maatschappelijke achtergronden van een vraagstuk, en adviseert over beleidsrichtingen en oplossingsrichtingen voor dilemma's. Consensus is niet noodzakelijk: een zienswijze van de Raad kan minderheidsstandpunten bevatten.

Woord Vooraf

In 2013 heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden een zienswijze uitgebracht over de manier waarop onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders kan worden tegengegaan. Sindsdien zijn honden en katten als diersoort op de positieflijst voor huisdieren geplaatst. In het besluit Houders van dieren zijn voorwaarden vastgelegd voor het houden van honden als huisdier. Deze zijn echter niet voldoende gebleken om ernstige bijtincidenten te voorkomen.

Daarom, en omdat de maatschappelijke onrust over bijtincidenten met honden intussen eerder is toegenomen, heeft de staatssecretaris van Economische Zaken aan de Raad gevraagd om een nieuwe zienswijze. Deze zienswijze, waarvan de voorliggende publicatie een beknopte samenvatting geeft, is toegespitst op het bijtgedrag van hoog-risico honden: kunnen deze van andere honden worden onderscheiden en met welke voorschriften voor deze categorie kan het risico van bijtincidenten verder worden beperkt?

Voor deze zienswijze heeft de Raad advies ingewonnen bij verschillende experts en organisaties waaronder de Hondenbescherming, de gemeentens Rotterdam en Assen en de Faculteit Diergeneeskunde.

De Raad hoopt hiermee een bijdrage te leveren aan het terugdringen van ernstige bijtincidenten met honden.

Den Haag, februari 2017

Pauline Krikke, voorzitter

Marc Schakenraad, secretaris

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

HONDENBETEN AAN DE KAAK GESTELD
PREVENTIE VAN ERNSTIGE HONDENBETEN
BIJ MENS EN DIER

SAMENVATTING

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Hondenbeten aan de kaak gesteld; preventie van ernstige hondenbeten bij mens en dier

Gevraagde zienswijze

Vraag: Is een onderscheid mogelijk waarbij honden met een hoog bijrisico worden onderscheiden van andere honden, en hoe zou dat onderscheid gemaakt kunnen worden tussen alle voorkomende hondenrassen en kruisingen? Kunnen voor zulke hoog-risico honden afzonderlijke houderijvoorschriften worden opgesteld en welke zouden dan moeten zijn?

Aanleiding: Niet zo heel lang geleden, in 2013, publiceerde de Raad een zienswijze over 'onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders.' Toch vroeg de staatssecretaris van Economisch Zaken opnieuw om advies. 'Dat houdt vooral verband met het feit dat veel mensen een toename zien in het aantal incidenten met ernstige hondenbeten,' legt Han Swinkels uit. Hij is voorzitter van het forum dat deze zienswijze voorbereidde. 'Hoewel die toename niet echt in harde cijfers kan worden teruggevonden, wordt hij wel zo ervaren, en datzelfde geldt voor de maatschappelijke zorgen over dit onderwerp. Die zien we ook toenemen.'

Overwegingen: 'We zijn bij het opstellen van deze zienswijze in de lijn gebleven van ons vorige advies omdat dat zijn geldigheid niet heeft verloren,' zegt Swinkels. 'Dus hebben we gezocht naar mogelijkheden om op dat advies voort te bouwen, om toch te kunnen beantwoorden aan het grotere gevoel van urgentie in de

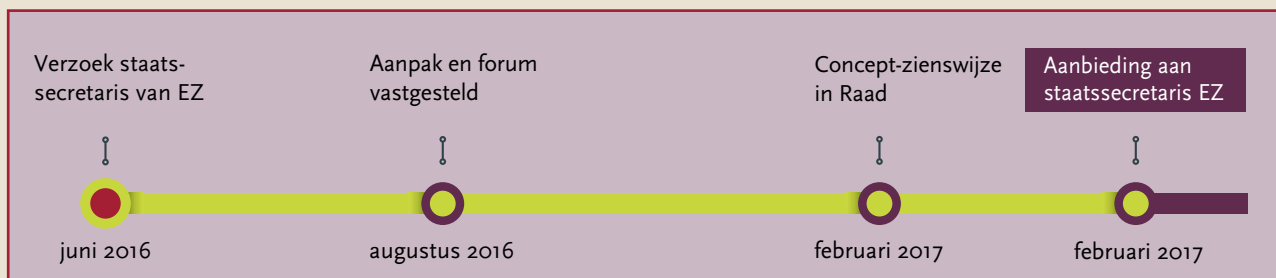
Foto: William Hoogteyling

Forumvoorzitter Han Swinkels

samenleving. Daarbij ging het erom hoe je hoog-risico honden kan onderscheiden, en om houderijvoorschriften waarmee je die risico's zou kunnen beperken.' Je moet oppassen om bepaalde rassen te stigmatiseren, legt de forumvoorzitter uit, want het is niet zo dat het ene ras wel bijt en het andere niet. Bij elk bijtincident spelen drie partijen een rol: de houder, de hond en de omgeving. 'Elk ras kan betrokken zijn bij een bijtincident. Maar aan de hand van fysieke- en gedragskenmerken zoals kaakopbouw en vasthoudendheid, kan wel een schatting worden gemaakt van het risico.' Op grond daarvan is het goed mogelijk een lijst op te stellen van rassen, kruisingen en *lookalikes* waarbij steeds wordt gekeken naar de kans op een bijtincident en de impact ervan. 'Die twee samen bepalen het risico dat bij een bepaalde categorie honden hoort,' zegt Swinkels die buiten zijn lidmaatschap van de Raad een adviesbureau heeft. 'Voor hoog-risico (HR-) honden adviseren we houderijvoorschriften, aan de ene kant bedoeld om het risico werkelijk te verminderen en aan de andere kant ook om potentiële houders te ontmoedigen.' Van het eerste noemt Swinkels verplicht kort aanlijnen en muilkorven in losloopgebieden als voorbeelden; van het tweede verplicht euthanaseren van de hond

bij het éérste ernstige bijtincident bij mens of andere hond. 'Dat alles ook in het licht van onze overtuiging dat het verbieden van bepaalde categorieën honden niet wenselijk is. Het stigmatiseert, is moeilijk uitvoerbaar en er is ook nog een kans dat het averechts uitpakt.'

Advies: Laat een groep deskundigen een dynamische lijst opstellen van rassen, kruisingen en *lookalikes* met een hoog bijtrisico, en laat deze lijst regelmatig aanpassen en aanvullen op grond van de meest actuele bevindingen. Stel voor de zo omschreven HR-honden extra voorschriften op voor de houder, hond én omgeving zoals in deze zienswijze voorgesteld en maak het volgen van deze voorschriften verplicht. Realiseer het advies uit de vorige zienswijze om ernstige bijtincidenten centraal te administreren, om zo de urgentie van het probleem en het effect van de maatregelen te kunnen volgen en de dynamische lijst gefundeerd te kunnen aanpassen. Zorg voor meldpunten waar mogelijk gevaarlijke situaties met honden anoniem kunnen worden gemeld. En realiseer uit welzijnsoogpunt euthanasiebeleid, gekoppeld aan een maximale verblijfsduur van HR-honden in een dierenasiel.

Korte weergave van de inhoud

- Honden zijn belangrijk in onze samenleving. Ze bieden bijvoorbeeld gezelschap en ontspanning, ze ondersteunen ons als hulphond en bewaker en worden gezien als lid van het gezin in bijna twintig procent van de huishoudens.
- In principe moeten mensen, honden en andere dieren naast elkaar kunnen functioneren. Er zijn echter ook voorbeelden van waar het mis kan gaan: daar waar honden mensen of dieren bijten, soms ernstig verwonden en in een enkel geval zelfs doden.
- Een actueel totaalbeeld van hondenbeten ontbreekt. Er is op dit moment onmiskenbaar regelmatig aandacht in de media en er zijn in een aantal gemeenten aanwijzingen dat de problemen toenemen.
- Het ontbreken van een betrouwbaar inzicht in de aard en omvang van ernstige bijtincidenten, in het

bijzonder met andere honden als slachtoffer, houdt niet in dat er geen maatregelen nodig zijn. Ieder ernstig bijtincident is er één teveel. Er zijn gegronde redenen om aan te nemen dat ernstige bijtincidenten bij herhaling zullen voorkomen. Dit is onverenigbaar met het gewenste beschermingsniveau van mensen en dieren in Nederland. De beschikbare gegevens, hoewel niet compleet, en de maatschappelijke zorgen over de voorgevallen bijtincidenten geven voldoende aanleiding om vanuit het voorzorgsbeginsel maatregelen voor te stellen. Zodra er - op niet al te lange termijn - nieuwe informatie beschikbaar is en een completer beeld ontstaat van de aard en omvang van de problematiek zullen die maatregelen opnieuw moeten worden bezien door de betrokken overheden.

- Bij het optreden van een bijtincident spelen de eigenaar, de hond én de context een rol. In de maatregelen moeten daarom alle drie de aspecten worden betrokken.
- Het risico van letsel- en psychische schade als gevolg van een hondenbeet evenals de angst daarvoor is afhankelijk van de kans dat er gebeten wordt en de (potentiële) impact van die beet.
- Om het risico van een ernstige hondenbeet te beperken stelt de Raad voor om onderscheid te maken tussen verschillende hondenrassen en kruisingen: voor 'hoog risico' hondenrassen (HR-honden) zijn extra maatregelen gerechtvaardigd, ook als uitwerking van een ontmoedigingsbeleid.
- HR-honden zijn honden die ernstig letsel kunnen toebrengen. Dit komt door de kracht (kaakopbouw, bespiegeling) in combinatie met hun bijtgedrag (lage aanvals-

- drempel, niet waarschuwen, niet loslaten, schudden).
- De lijst met HR-hondenrassen zal een dynamische lijst moeten zijn. Ook *lookalikes* (rashonden zonder stamboekpapieren) en kruisingen met deze rassen staan erop. Elke vier jaar zal de lijst geëvalueerd moeten worden.
  - Om de kans op ernstige bijtincidenten te beperken stelt de Raad voor HR-hondenrassen een aantal preventieve maatregelen voor.
  - De RDA raadt vooralsnog een verbod op HR-hondenrassen af omdat hij dit niet proportioneel vindt. Zoals uit een evaluatie van de Regeling Agressieve Dieren (RAD) is gebleken, sorteert een totaalverbod niet het gewenste effect.

Op grond van het voorgaande is meer aandacht nodig voor preventie van hondenbeten. Op hoofdlijnen stelt de RDA de volgende maatregelen voor om de risico's van ernstige hondenbeten te beperken:

Registratie en analyse

- Meten is weten: zorg voor geactualiseerde en betrouwbare gegevens over hondenbeten, gericht op mensen en dieren, over de rol van verschillende hondenrassen/typen en eigenaars hierbij en over de context waarin ernstige bijtincidenten plaatsvinden.
- Versterk ook de identificatie én registratie van honden door dit bijvoorbeeld uitsluitend door de dierenarts te laten verrichten. Dit geldt ook voor het overschrijven van honden die van eigenaar wisselen.

Maatregelen gericht op de eigenaar

- Versterk bewustwording van volwassenen door voorlichting over het belang van een veilige omgang van het kind met de hond via specifieke kanalen als verloskundigenpraktijken, consultatiebureaus, baby- en peuteropvang, basisscholen en dierenspecialzaken. Verstrek laagdrempelige informatie over rassen, fokkers en houderij gericht op potentiële kopers van HR-honden.
- Lijst met HR-hondenrassen/typen: er is behoefte aan een landelijke lijst met rassen, lookalikes en kruisingen. Honden van deze rassen hoeven niet per definitie gevaarlijk te zijn, maar kunnen bij suboptimale fok- en houderijcondities eerder in de fout gaan en indien ze bijten, een hoge impact hebben. Voor deze hondenrassen zijn extra maatregelen gewenst. Stel met behulp van een expertgroep op een verantwoorde en inzichtelijke wijze een landelijke lijst op van HR-rassen, lookalikes en kruisingen.
- Zorg voor gemakkelijk bereikbare voorlichting over verantwoorde fokkers, rassen en houderij, gericht op potentiële kopers van HR-honden. Op basis daarvan kunnen deze mensen de risico's en verantwoordelijkheden van het ene of het andere ras goed beoordelen.

- In de publieke ruimte moet een HR-hond kort aangelijnd zijn en in losloopgebieden gemuilkorfd. Gemeenten kunnen een gebiedsverbod overwegen voor HR-honden of voor bepaalde gebieden een muilkorfgebod instellen.
- De houder van een HR-hond is verplicht maatregelen te treffen opdat het dier altijd op het eigen terrein blijft.
- De eigenaar moet met iedere HR-hond een gehoorzaamheids cursus doorlopen bij een erkende hondenschool.

Maatregelen gericht op de hond

- Naast het muilkorf- en aanlijngebod en de andere preventieve maatregelen adviseert de RDA om HR-honden die mensen of andere honden gebeten hebben met ernstige verwondingen zonder meer te euthanaseren: *One strike out*.
- Zorg voor een adequaat en zo mogelijk nationaal afgestemd euthanasiebeleid, waarvan een maximale verblijfsduur van de HR-hond deel uitmaakt in het belang van het welzijn van de betreffende hond.
- Aanbevolen wordt om de huidige gedragstest (TOP) verder te ontwikkelen tot een test die aantoonbaar voldoende garantie biedt voor een veilige plaatsing van honden.

Maatregelen gericht op de omgeving

- Burgers moeten laagdrempelig en anoniem gevaarlijke situaties met honden kunnen melden, bij voorkeur in de eigen gemeente. Meldingen moeten snel en accuraat worden doorgegeven aan de politie zodat contact met de eigenaar van de hond kan worden opgenomen om gevaarlijke situaties te bespreken en erger te voorkomen.
- Gemeenten wordt geadviseerd een houd- en/of locatierverbod af te kondigen aan eigenaren van honden die twee keer betrokken zijn bij een bijtincident.
- Gemeenten wordt daarnaast geadviseerd de mogelijkheid te scheppen om in een afgeschermd gebied een aanwezigheidsverbod af te kondigen voor HR-honden.
- Een aantal gemeenten heeft voor HR-honden reeds specifieke huisvestingseisen en maatregelen beschreven. De RDA beveelt alle gemeenten aan dit te doen, een standaard tekst in de APV op te nemen en de best practices te delen. Het is de verwachting van de Raad dat gemeenten voldoende maatregelen

tot hun beschikking om de aanschaf en houderij van HR-honden te ontmoedigen.

- In artikel 425 Wetboek van Strafrecht eerste lid: ‘Hij die een dier op een mens aanhitst of een onder zijn hoede staand dier, wanneer het een mens aanvalt, niet terughoudt’ zou in het laatste gedeelte ‘mens of dier’ moeten staan in plaats van ‘mens’.

Foto: Lectoraat Welzijn van Dieren

Bijlage

Betrokkenen bij deze zienswijze

Deze zienswijze is een product van de gehele Raad voor Dierenaangelegenheden. Hij werd voorbereid door een forum bestaande uit de raadsleden dr.ing. H. Hopster, J.Th. de Jongh, drs. H.M. van Veen en dr.ir. J.W.G.M. Swinkels (voorzitter). Het secretariaat van het forum werd vervuld door ir. M.H.W. Schakenraad en drs.ir. G.H.M. Vosseveld.

Leden van de Raad voor Dierenaangelegenheden

Prof.dr. J.J.M. van Alphen
Dr.ir. G.B.C. Backus
Dr. H.M.G. van Beers-Schreurs
W.T.A.A.G.M. van den Bergh
Mr. A.G. Dijkhuis
Prof.mr. A.A. Freriks
Prof.dr. S. Haring
Prof.dr.ir. L.A. den Hartog
A.L. ten Have-Mellema
Prof.dr.ir. J.A.P. Heesterbeek
Prof.dr. L.J. Hellebrekers
Dr. S.A. Hertzberger
J.E. Hesterman
A.J.M. van Hoof
Dr.ing. H. Hopster
Prof.dr.ir. A. van Huis
Ir. M. de Jong-Timmerman
J.Th. de Jongh

Drs. J. Kaandorp
Prof.dr.ir. B. Kemp
Prof.dr. F. van Knapen
Prof.dr. P.A. Koolmees
Prof.dr. M.P.G. Koopmans
P.C. Krikke (voorzitter)
Dr. F.L.B. Meijboom
Ir. F.C. van der Schans
Dr. M.C.T. Scholten
Prof.dr. Y.H. Schukken
Prof.dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
Ir. M.H.A. Steverink
H.W.A. Swinkels
Dr.ir. J.W.G.M. Swinkels
Prof.dr.ir. C.J.A.M. Termeer
Drs. R.A. Tombrock
Prof.dr.ir. J.C.M. van Trijp
Drs. H.M. van Veen

2017, Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag

© Sommige rechten zijn voorbehouden / Some rights reserved

Voor deze uitgave zijn gebruiksrechten van toepassing zoals vastgelegd in de Creative Commons licentie Naamsvermelding 3.0 Nederland. Voor de volledige tekst van deze licentie zie <http://www.creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl/>

Ontwerp:

Ellen Bouma, www.ellenbouma.nl

Productie en eindredactie:

Martijn de Groot, www.martijndegroot.com

Opmaak en drukwerk:

Xerox/OBT, Den Haag

Foto omslag:

Nationale Beeldbank

Foto's binnenwerk:

Copyright foto vermeld naast de foto

www.rda.nl

Raad voor Dierenaangelegenheden

Bezuidenhoutseweg 73

2594 AC Den Haag

Bij de productie van deze samenvatting is gebruik gemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloorvrij gebleekt en 100% gerecycled.